

ERDÉLY

HONISMERTETŐ LAP.

AZ ERDÉLYI KÁRPÁT-EGYESÜLET KIADÁSA.

VIII. évfolyam.

Szerkeszti: RADNÓTI DEZSŐ.

Kolozsvár, 1899. 5—7. szám.

Az idegenforgalom emelése.

Az idegenforgalom fokozására irányuló minden eddigi törekvések azt a kettős célt szolgálják, hogy az idegen utasokat valamely országba édesgessék, illetve az átutazókat megállásra készítsék, továbbá, hogy az idegenekre nézve az ott tartózkodást olyan kellemessé tegyék, miszerint az időzés lehetőleg hosszúra nyuljék, az utas minél több pénzt hagyjon ott, jó emlékekkel távozzék és szívesen térjen ismét vissza.

A »Budapesti Hírlap« vezércikkében foglalkozott ezzel a fontostémával, s a helyes reklámozáson kívül egy nagyszabású és európai szempontokat felölelő magyar vasúti politikától, továbbá különösképp a mi utazó közönségünkre háramló előnyöktől teszi függővé, hogy az idegenek jövőben ne kerüljék el Magyarországot.

Téves az a felfogás, hogy az idegenforgalomból csak bizonyos körök u. m. első sorban a közlekedési társulatok és a vendéglősök húznak hasznot.

A statisztika bizonyítja, hogy az anyagi előnyök számtalan csatornán ömlenek a lakosság csaknem minden rétegébe és épen ezért az idegenforgalom emelése egyik legfontosabb fejezete a helyes közgazdasági politikának.

Ha a finanszpolicusaink, kik az ország pénzügyi egyensúlya felett aggódnak, figyelembe vennék azt a 120—140 millió franknyi bevételt, mely összeget évente Svájcznak az idegenforgalmi iparja hozza: valóságos életkérdésnek kellene tekinteniök a turista forgalomból nálunk is kifejleszthető úgynevezett »vendégipar«-t és sietnének az idegenség hazai forgalmának emelésére irányuló legerélyesebb eszközöket megragadni; hiszen köztudomású dolog, hogy a körutasok révén a svájci népjólét milyen irigylésre méltó fokra emelkedett.

Örömmel üdvözljük tehát a hazafias sajtót, hogy a dolog iránt már kezd érdeklődni; megérdemli ez a kérdés, hogy azt nemzetgazdaságaink

is behatóan megvitassák és hogy keresk és iparkamaráink is véleményt mondjanak az idegenforgalom közgazdasági áldásai felől. Az így föltárt indokok elől végre az országgyűlés se térhetne ki és nem volna lehetetlen, hogy a hanyatló század megszüntetné a közönyt és nem késnék tovább hazánkat, ezt a tájszép-ségek és gyógyító helyek tekintetében is érdekes országot a külföldi utazó-közönség vég-céljává tenni.

Tény, hogy a külföld csak lopva és röptében szokott rólunk tudomást venni és a hozánk látogató utasok többé-kevésbé csak holmi különleges kitérőnek tartják Budapest, a Magas-Tátra vagy pláne Erdély megtekintését.

Természetesen hiba volna mindent csak a külföldtől várnunk, hiszen addig, a míg magunk se igen szeretünk utazgatni és nem fogunk több vágyat érezni, hogy saját vadregényes vidékeinket évről-évre még áldozattal is fölkeressük: mindaddig nálunk a turistaforgalom nem ölthet nagyobb arányokat, mert az idegenség előszeretettel oda szokott tódulni, a mely helyről tudva van, hogy látogatottságnak örvend és így kiki ott az üdülést feltételező kényelmi igények kielégítését remélheti.

Hogy pedig ez irányban az előfeltételeket megszerezni igyekezzünk, első sorban a ben-szülött lakosságnak a hivatása a külföld figyelmére érdemes pontokat gyakrabban fölkeresni és így azok látogatottságát mintegy »háziilag« előmozdítani, mert ezáltal az építkezés, ellátás, közlekedés, útkészítés, kiránduló helyek föltárása és egyéb szórakoztató intézmények önma-guktól szoktak létesülni, sőt a vállalkozási kedv és a drágaságot ellensúlyozó egészséges verseny is utat tör.

Az ügyes reklámozás, mely sok pénzbe szokott kerülni, még mindig első tényezőnek bizonyult az idegenforgalom irányítására.

A német sajtó most a mellett agitál, hogy a párisi világkiállítás alkalmából az amerikai személyforgalomnak Németország felé terelését célzó reklám-törekvések állami támogatásban részesüljenek. Ugy terveznék, hogy külföldön indíttassék agitáció, egyes főbb turista pontokhoz Párisból kiinduló kedvezményes útsza-

kaszok beállításával, a turista-egyesületek falragaszainak a világkiállítás tartama alatt az államvasutak részéről leendő ingyenes elhelyezése és külföldön főként Amerikában leendő reklámozás segélyével.

A cél az, hogy a párisi világkiállítás felé meginduló népvándorlásnak Németország is hasznát lássa.

Tehát jövő évben a tengeren túlról Európába özönlő amerikai néparadattal szemben már most megkezdődött a verseny küzdelem, hogy melyik ország horgássza belőle a legtöbb aranyhalacsát, saját idegenforgalmának a gyarapítására.

Eddigelé e téren is Svájc vezet, t. i. a »Berni Bund« szerint egy az Egyesült Államokban százezer példányban terjesztendő elegáns kiállítású és gazdagon illusztrált reklám-füzet kiadása van tervbe véve, melyet a Zürichben székelő közlekedési társulatok szövetkezete készít elő.

Csak minapában egy Luczernben orosz nyelven megjelent és a rubel hazájában elterjesztett Kalauz-könyv az orosz turisták számát tetemesen gyarapította, remélhető, hogy újabb fáradozásokkal sikerülni fog a jankeeket is nagy számban Svájc felé vonzani.

Székesfővárosunk is valami német nyelvű reklám-könyvre 20 ezer koronát szavazott meg. s ez az alkalom időszerűvé teszi, hogy a nagyszabású svájci vállalat körülményeivel foglalkozzunk. Ezt a füzetet *Catlin* György amerikai hírlapíró szerkesztésében, *Marc Twain*, a nagy humorista ajánló előszavával — a bevi-

teli vám- és szállítási költségek megkiméltése szempontjából — Amerikában fogják kinyomtatni.

Főként az előkelő körök hölgyeinek a címére fogják ezt a reklámkiadványt megküldeni, mert tapasztalat szerint oda át a nyaraló helyek megválasztásánál — miként többnyire nálunk is — a nő szokott dönteni.

A vállalat összes kiadása száz hatvanezer frankra van előirányozva, melyet az érdekelt-ség már ugyszólván biztosított, a mennyiben a »Hotelier-verein« tizezer frankot szavazott meg és tagjait a füzetben külön drágán megfizetendő hirdetések közlésére hívta fel: ezenkívül a különböző vasuti igazgatóságok is megfelelő hozzájárulást helyeztek kilátásba, sőt még állami segítség sines kizárva.

Hogy a székesfőváros reklám-könyve minő eredményeket fog felmutatni, azt korai volna most már megvitatni, de tényleg elismerésre méltó magának az elvnek a diadalra juttatása, hogy az idegen forgalom emelésére már végrevalahára tervszerű és országos mozgalmat kell indítanunk, ha nem akarjuk megérni, hogy e téren is kirántsák a gyékényt lábaink alól. Csak azt a példát hozom fel a közelmúltból, a mely szerint ugyszólván hátunk mögött olyan német-román vasuti egyezség jött létre, mely hazánk teljes elkerülésével — Galiczián és Bukovinán keresztül — átmenő forgalmunk jelentékeny részét annyival is inkább el fogja terelni, mert ez az új utvonal 8 órával rövidebb lesz a réginel.

T Á R C Z A.

Én vagyok az örökkévaló erő.

irágtól illatos, madárdaltól hangos, bűbajos május idején többé-kevésbé mindnyájan természetimádók vagyunk. Lelkünk megittasodik az élénk társulól, szinte dobzódo pompájától a természetnek; az életnek, a fejlődésnek e sokneműsége eltölti szívünket bámulattal és lényünk önkénytelenül keresi a teremtőt, a fentartó őserőt, hogy megnyilatkozásai előtt leborulhasson. Él, éi most minden! Selymesen zizegő sötétzöld fű között nyüzsgő rovarok miriádjai s a patak partján virító nefejejts csak úgy, mint a hatalmas fák, melyek egy hónap alatt a színek minden harmoniájában pompáztak s a dalos madarak, melyeknek minden szava az életről, a gyönyörűséges életről szól. És ne legyünk természetimádók? Hát a mérhetetlen mindenség a maga megfoghatatlan egészében nem erre hív fel bennünket? Nem erről susog a májusi szellő? Sohasem hallottad a természet hívó szavát bűbajos május hónapjában? Sohasem tárta ki előtted pompáját, hogy a lelked nem telik el olthatatlan vágyódással utána? Kakuk nem hívott az erdők renetegjébe? Csobogó csermely nem csalogatott úttalan útakra? Sohasem kábultál el május illatától? Nem

hallottad ki zümmögő méhecske hangjából a természet hívó szavát?

Én vagyok az élet, a mindenség, az örökké tartó erő. Gyere hozzám, hiszen az enyém vagy, az enyémnek kell lenned. Nekem köszönheted a föld minden gyönyörűségét és mégis késlekedsz? Elfoglal az élet hívságos vásárja, lelkedet lenyűgözi a megélhetés gondja? Jőjj, pihend ki magadat az én karomban, keress fel, kutasd fel rejtekeimet, s ha leszálssz völgyeimbe, hova napsugár is alig hatol, lelkedbe édes megnyugvás száll, a mely egy hét gondját, zsbongó vásárját elviselhetővé teszi. Beteg a lelked, meggyűlölted az embereket, a kik megcsaltak, elvették a hitedet, összetörték a bizalmadat? Elhagyott mindenki? Nem találsz több gyönyörűséget az életben? Hagyd ott a zajos világot, keresd fel csendes berkeimet, beszéld el nekem panaszodat. Lombom végig simítja égő homlokodat, a visszhang szeretettel felel rá, a virágok illata, a madarak dala felvidít, s míg bejáról Isten áldotta tájaimat, csodatevő balsamom begyógyítja szíved sebet, s hidd el, az emberek, a kikkel az én szeretetemben találkozol, miand jók, nemesek, mert engem szeretnek. Ezekkel egyesülj, ezekkel keress fel máskor. Én boldog vagyok, ha vig daloktól, tréfás kedvetektől hangos a berek. Csodatevő hatalma van az én szeretetnek: elégedetté, boldoggá, szerető lelkűvé tesz téged is. Még most sem jössz hozzám?

Tán öröm, boldogság ért? Szeretnéd elmondani az

Tehát Berlin és Kelet-Európa között Bukarest-Konstantinápoly felé vezető jelenlegi összeköttetésünket haladéktalanul meg kell gyorsítanunk, hogy azt az idegen fogalmunkra káros új vasut-iránnyal szemben hathatósan versenyképessé tudjuk tenni.

Ez az ügy, mely Budapest érdekeit is közelebről érinti, a székesfőváros közgyűlésén interpelláció tárgyát képezte. Különben, ha összehasonlításokat teszünk, akkor bizony Budapestnek alig 150 ezernyi évi idegenforgalmát 65% belföldi és 35% külföldi utassal legkevésbé sem tekinthetjük kielégítőnek.

A Stangen-féle utazási iroda saját kiadványában fölpanaszolja, hogy Budapest nagyban megmagyarosodott s ez az oka, miszerint a germán közönség ujabban ott már a német nyelvvvel sem igen boldogulhat.

Bár úgy volna, mert akkor az uti könyvek szerkesztői nem késnének egy-egy kis magyar szótárt is csatolni műveikhez, mely a nélkülözhetetlen kifejezéseket tartalmazná. Hiszen amint a német utas, ha pl. Skandináviába utazik, biztonság okáért jó előre megtanulja, hogy a bier-t ott *öl*-nek hívják: épúgy megtanulhatja tehát a szükséges magyar szót, a sört is, a nélkül, hogy a német nyelv mindenhatóságán ejtett sérelemnek tekintse, ha magyar földön a magyar nyelv van inkább elterjedve.

A »Revue Scientifique« megállapítja, hogy Berlinben szaporodott meg legjobban az idegen forgalom. 1884-ben 268 ezer idegen fordult meg a német császárság fővárosában, 1897-

pedig 517 ezer, vagyis 13 év alatt 93% a szaporulat. Azért pozítive mégis csak Párisban fordul meg a legtöbb idegen, u. m. 1897-ben 890,000, míg Bécsben csak 364,000. Az említett 13 év alatt a francia fővárosban kilenczedfél, a németben ötödfél, az osztrákban pedig három millió idegen járt összesen. Hamár most a turista-országok idegen forgalmát tekintjük, úgy kitűnik, hogy pl. Tirol fővárosában m. évi jan—okt. időszakban mintegy 90.000 idegen fordult meg; még okt. havában is 6941 turista látogatott Innsbruckba. Svájcban az idegenforgalomra nézve hozzávetőleg közel százezer ágyat lehet alapul venni, melyet tavalyelőtt 34% német, 16% angol, 8% amerikai, 12% francia és 12% más nemzetiségű vett igénybe; az összes utasok 18%-át svájci polgárok tették ki.

1897-ben a szállóvendégek, illetve idegenek és turisták 9.800,000 éjjeli szállást használtak; az 1898. évben az igénybe vett éjjeli szállások valószínűleg a 12 milliót is felülhaldták. Az átlagos tartózkodási időt a használt éjjeli szállások számával összevetve: az egész idegen forgalom az e célra berendezett szállókban 2.300,000 utasnak felel meg; ha tehát a tavaly csak tíz millió éjjeli szállást számítunk és a napi kiadást 12 frankra becsüljük, akkor a készpénz összeg, melyet az idegen forgalmi ipar Svájcznak szolgáltat, évi 120 millió frankot képvisel.

E mellett az óriási látogatottság mellett, most Svájc megfelelő nagyszabású reklámot

egész világnak? Jöjj, sügd meg nekem, én veled örvendek; hozd el hozzám, a kiket szeretsz, én megtiszszerezem, édes varázsszal vonom be boldogságtokat. Az emberek megirigyelhetik, az én madaraim veletek kacagnak.

Szegény vagy, a ki egy talpalatnyi földet sem mondhat magáénak? Én a tiéd vagyok egész pompámmal. A nap-sugaras rétet, hol elbolyongsz, a rengeteget, a természet ezer csodáját, melyet feldobogó szívvel bámulsz, te érted is teremtette a Mindenható. A tied, élvezd. Olyan mesésen széppé alkotta hazádat, hogy szegényen is a világ leggazdagabbja vagy. De ismerd meg, tanulmányozd ezt a gazdagságot, és elfeleded a mindennapi élet szegénységét. Légy rajta, hogy mások is megismerjenek. Ne sajnáld a fáradságot. Minden lépésedért gyönyörrel fizetek, a milyet nem adhat a világ semmi gazdagsága.

Vagy tán hatalmas, nagy úr vagy? Lábadd sohasem süppedt tarka szőnyegembe? Szegény, szegény te! Jöjj el az én palotámba; mik a tiéd ehhez képest?! Csak egyszer látnád égbenyúló bérceimet, csak egyszer töltenél el egy napot az én birodalmamban, az én hatalmam szemlélésében. Belátnád, hogy semmi, senki sem vagy, semmivel sem különb a porszemnél, melyre rátapodsz, mert nem értesz meg engem.

Jöjjetek hozzám szegény görnyedő tudósok. Látatok valaha ilyen pompás könyvet? Ezt forgassátok végig! Minden lapján új meg új csudát láttok; ezt fejtsetek meg! Ez az igazi tudomány. Kutassátok ki bérceimet,

folyóimat, berkeimet: mérhetetlen gazdagság van itt elrejtve, értékesítetek. Gazdaggá akarlak tenni mindnyájatokat, mert szeretlek, mint anyátok.

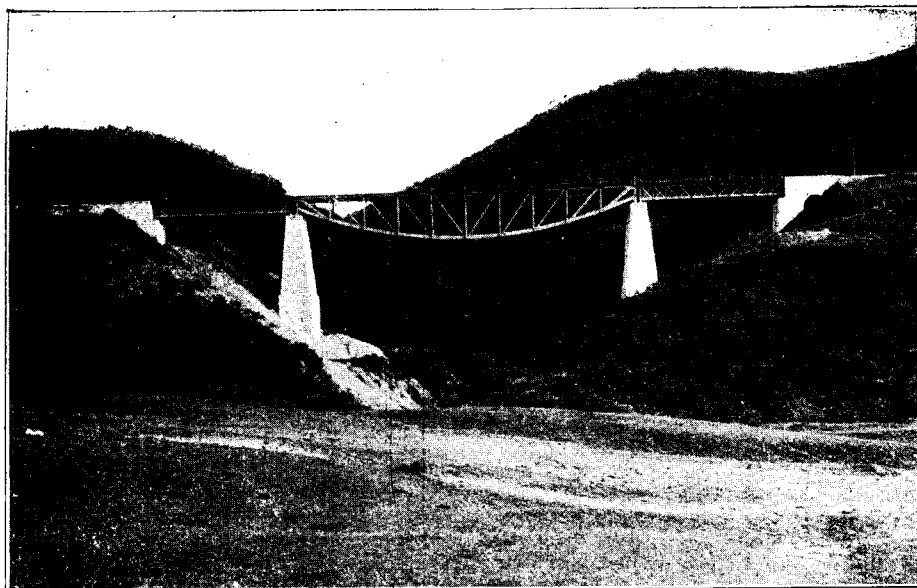
Küldjétek el hozzám apró gyermekeiteket, serdülő ifjaitokat, leányaitokat, ha azt akarjátok, hogy ember legyen belőlük. S míg az apróság lepkét fogva, virágot szedve kergetődzik a réten, én az egészség, a boldogság, az élet rózsaít varázsolom arczáira és megtanítom szeretni mindent, a mi szép. S ha az ifjuság, eltelve olthatatlan szomjúsággal: világot látni, ott hagyja a poros várost, hogy teste felfrissüljön, lelke megittasodjék az örökkévaló szép szemléletében, én leszek nevelő, oktató mestere. Izmaid megacézolozom, hogy harcolni, küzdeni tudjon, lelkét felemelem a magasságbeli Istenig, szívébe a szép szeretetét plántálom s csudás dolgokat mesélek neki rég letűnt időkről, omladozó várak hajdani fényéről, munkás kezek, emberi ész hatalmáról. Kitérom előtte hazájának minden pompáját, meg kell szeretnie!

Jöjjetek, óh jöjjetek hozzám mindannyian! Szegény és gazdag, boldog és boldogtalan, beteg és egészséges, öreg és fiatal, mindenki tárt karokra talál. Elöttem nincs különbség, mert én vagyok az örökkévaló, örökké tartó erő legfenségesebb megnyilatkozása: a természet. Ha rólam dalsz, az Istent dicséred, ha engem szeretsz, az Istent imádod.

Oh! búbájós tavasz édes hívó szava, jövök, jövünk már!

H. I.

VÖLGYÁTHIDALÁS.
(Az alvincz—n.-szebeni vasútvonalon.)

készül indítani az amerikai dollároknak is minél dusabb lecsapolására. Az államilag szubvencionált két nagy skandináv-egylet u. m. a norvég- és svéd turista-egyesület országaik érdekében szintén nyomatékos mozgalmat fejtenek ki, ha nem is épen olyan arányokban, mint a hogy Svájc teszi.

A német idegenforgalom egyik legelterjedtebb szócsove a »Tourist« is arra a következtetésre jut, hogy Németország is rászorult azon pénz egy részére, a melyet a gazdag amerikaiak az európai kontinensen elköltének, és a melyet amerikai szakértők 75 millió dollárra becsülnek.

Erre áhítoznak most maguk a svájcieztek is, kiknek csak alpesi szorosait 1898-ban 160,000 turista látogatta és ennek révén az alpesi postajáratok személyforgalmi összes bevétele a 900 ezer frankot jóval túlhaladta.

Kétszáz év előtt, mikor a német utazási kedv kezdetét vette: III. Frigyes választófejedelem, Poroszország legelső királya utazási tilalmat bocsátott ki, sőt már az utazási adóval is foglalkoztak nehogy a pénzforgalom külföldre szivároгjon. Manapság az államok már versenyeznek, hogy lakóiknak a lehető leggyorsabb és legkényelmesebb vasuti összeköttetéseket biztosítsák és ezzel a turistáskodást is nagyban elősegítsék.

Pl. 1000 km.-ig terjedő gyorsvonati utazásnál a III. oszt. jegy ára:

Poroszországban	—	46.70	Márka
Dél-Németországban	—	45.—	„
Belgiumban	— — —	30.80	„
Ausztriában	— —	25.40	„
Oroszországban	— —	17.30	„
Magyarországon	—	8.20	„
Dániában	— — —	7.30	„

Már most mit szóljunk mi, a kik itthon aránylag olcsón és kényelmesen utazhatunk, de külföldön ugyszólván semmi agitácziót sem fejtünk ki az idegenek figyelmének a fölkeltésére. Az is hiba, hogy nem adunk eléggé nemzeties karaktert városaink külsejének, épületeink stýljének, gyűjteményeink és egyéb különlegességeink feltűntetésének.

A külföld bizonyára jobban fogna érdeklődni országunk iránt, ha nem az ő majmolását, de minden téren és minden alkötásban magyarságunkat látná kidomborítva.

Mindezekről eltekintve külföldön még ma sincs sehol hire-nyoma egy idegenforgalmi irodának, mely a magyar vasuti politika emisszáriusaként turistasági, fürdőügyi és általában idegenforgalmi érdekeinket szolgálva, hazánk látogatottsága érdekében propagandát fejtene ki.

Pl. csak *Boroszlót* említem, mely észak felől az egyetlen gőczpont, honnan a Tátrát és Budapestet és így Erdélyt is Bécs kikerülésével föl lehet keresni. Észak-Németország felől tehát Boroszló, melynek városházán Mátyás király hollós czimere díszlik, valóságos kapujává válhatnék a Magyarország felé terelendő idegenforgalomnak. Eddigelé a Magas-Tátra némi hasznát látta ennek a kedvező földrajzi fekvésnek, pedig helyes nemzetközi közlekedési egyezségekkel több ilyen »porta triumfalis« megnyílhatik idegenforgalmunk emelésére és így a népjólét fejlesztésére.

Azonban most egyelőre csak azt a konkrét esetet vegyük kiindulási pontul, hogy a jövő évben a szajnaparti világváros lesz az utazó közönség Mekkája. A múltakból okulva nem táplálhatunk ugyan vérmes reményeket, de azért talán még sem volna indokolt, hogy a külföld akcziójával szemben összedugott kézzel a »dolce far niente« kényelmes álláspontjára helyezkedjünk.

Eltagadhatatlan tény, hogy a Párisba tóduló külföldi publikum egy részének mégis csak érintenie kell Magyarországot és így semmi esetre sem ártana ezt a körülményt a magunk hasznára lehetőleg kiaknázni.

A Magyarországi Kárpát egyesület Kassán tartandó f. évi közgyűlésével kapcsolatosan nagy-szabásu kirándulást rendez a világhírű aggteleki barlanghoz; jó volna ezt 1900-ban is megismételni. A jövő évben Kolozsvárt a Mátyás

szobor leleplezése s az E. K. E. által akkorra rendezendő nagy néprajzi felvonulás és etnográfiai kiállítás szintén érdekes látványosságoknak ígérkeznek.

Vajjon helyes és tervszerű előkészítés, illetve reklámozás mellett nem volna-e lehetséges ezekre a momentumokra a külföld figyelmét is alkalmas formában fölhívni?

Sokat tehet a sajtó, miért is mindenekelőtt és mihamarább egy idegen nyelven és a külföld számára szerkesztendő folyóirat megindítása volna fölöttébb kívánatos, úgy a mint ezt az E. K. E. ugynevezett »külföldi« bizottsága tervezi, de a melyet csakis állami támogatás mellett lehetne kellő színvonalon és eredménynyel fentartani.

Helyén is volna, hogy hazánk legnagyobb és legváltozatosabb turista-területéről vagyis az erdélyi részekből röpjöljen szét külföldre az idegen országokban is ismert nevű jeles munkatársak hazafias támogatása mellett: az első idegenforgalmi folyóirat.

Az »Erdélyi Kárpát-Egyesület« angol nyelven Londonban megjelenő »Székelyföld« és a németre fordított »Erdélyi fürdők leírása« cz. kiadványaival nemsokára szintén sorompóba lép a német és angol-amerikai utazó közönség körében a hazánk iránt való hangulatkeltés mellett.

Sajnos, hogy »Világszép erdély« cz. hasonlóképen sajtó alatt lévő képes díszmunkánk, melyet a párisi világkiállításon francia kiadásban is bemutatni akartunk, egyelőre idegen nyelven nem jelenhetik meg.

Pedig a hazai történelmet és irodalmat francziául feltüntető s tudtommal a kormány által segélyezett díszművek mellett egy ilyen, az idegen forgalom emelésére irányuló könyv megjelenése sem lett volna közömbös a nemzetközi tárlat millió meg millió látogatója érdeklődésének legalább részleges lekötésére. Hazai közönségünk utazási kedvének a fokozására az E. K. E. szintén gondot fordít s már kéziratban van az »Erdélyi uti kalauz« új kiadása, mely idegen nyelvekre is lefordítva méltán hivatva lesz a nemzetközi turista-forgalmat egyik legérdekesebb országrészünk természeti szépségei illetve hegy és fürdővidékeifélfelirányítani.

Ferrari, volt olasz miniszter a »Nuova Antologia«-ban az idegen forgalom emelését Olaszországra nézve is életkérdésnek tekintvén, végeredményében arra a következtetésre jut, hogy valamit már Olaszországban is tenni kell, és szerinte egy ujonnan

alakítandó »Idegen-forgalmi egyesület« feladatát kell képeznie, miszerint a tendenciózus hamis hírekkel szemben védelmet nyújtson, illetve azok felületes vagy téves voltát a maguk valódi értékére szállítsa alá. Többek közt *czikkiró* így ír a reklámozásról:

»Az ország történeti emlékei, műkincsei és természeti szépségei oly tökélet képviselnek, a melyet kamatoztatni kell, de az holttőke és így fölszabadítani nem lehet. Más országok és vidékek, mindenekelőtt Svájc, a francia Riviera és Egyiptom »idegenfogás« tekintetében Olaszországot már rég túlszárnyalták. Miben rejlik ennek az oka? *Abban, hogy nem eléggé reklámozunk!* Svájc, mely Tell Vilmoson kívül egyetlen (?) történeti emlékekkel se dicsekedhetik, már jobban tud az ő néhány hegyével gazdálkodni. Minden szépet és csodálatraméltót, a mivel csak bír, kolosszális reklámmal adott az egész világnak tudtára.«

Eltekintve az olasz szemüvegen élénk tárt tulzásoktól, tény az, hogy albumok, röpiratok, kimerítő prospektusok, művészi tájképek csalogatják mindenütt Svájcba az idegeneket; idegenforgalmi irodák és klubok a nagyobb svájci városokban mintegy megállásra készítetik az utasokat, sőt még kiküldött ügynökök is (különösen télen) hol a francia klerus, hol az orosz milliomosok vagy más társadalmi osztályok körében csaknem észrevétlenül agítálnak panorámák, kinémátográfok és a sajtó-utján, továbbá reklámszerű képes levelező lapok segítségével s egyéb ötletesen burkolt üzleti fogásokkal. Tehát élőszóval, mutatványokkal, írásban és képben semmi sem oly hathatós az idegen-forgalom meghatványozására, mint az a pénztnyelő, de aranyat verejtékező moloch, a melyet *annonce*-nak szoktunk nevezni. A rendelkezésre álló csekély anyagi erő mellett nagyobb arányú reklámozásba egy *Kárpát-Egye-*

FÉLKŐ KIS-DISZNÓD MELLETT.

sület nem bocsátkozhatik, mert az már első sorban állami és országos érdek, hogy a hazai idegen forgalom előmozdítása czéljából ország-világszerte általános mozgalom indulhasson meg.

Azonban az »Erdélyi Kárpát-Egyesület« az illetékes tényezőknek e téren is, kész-örömmest ajánlja fel hazafias szolgálatait és csupán csak azt kéri, hogy fentebb felsorolt és nagy áldozattal előkészített kiadványait, a melyek mindegyike propagandát fejt ki az ügy érdekében: részint megrendeléssel, részint pedig az illetőkre sem közömbös hirdetések segítségével támogatni sziveskedjenek.

Az idegenforgalom szüksége felől ma már mindnyájan tisztában vagyunk és épen ezért érkezettnek láthatjuk az időpontot, a midőn azzal kormány és társadalom a közvagyonosodás új forrását nyithatják meg a nemzet számára. Azonban addig is, míg ez irányban illetékes helyen az első lépéseket megtennék, ne kicsinyeljük a *turistaságot*, s minden téren anyagiilag és erkölcsileg pártoljuk az erdélyi részek turisztai kiművelésére irányuló, tehát közvetve az idegenforgalmat szolgáló közhasznú törekvéseket.

A közet nemének befolyása a vidék szépségére.

Irta: Hoffmann Géza.

S vidék szépségi formáját leginkább a hegység szabja meg. Kétségkívül szép az Alföld is és főkép a különféle ízlés, előítélet, szülőföld iránt való ragaszkodás folytán nem mindenki fogadná el amaz állításmat, hogy csupán a hegyvidék az, a mely az ő csipkézett gerinczével, csúcsos ormával, czukorsüveg alakú kúpjával, bizarr szikla-csoportjával elbájol s egyedül itt csodálhatjuk a természet hatalmas rendező kezét, egyedül itt láthatjuk a leggyönyörűbb változatokkal, a legesodásabb képeket.

Hiszen még Petőfink is így magasztalja az Alföld szépségeit, a hegyvidék zordon fenségével szemben:

Lenn az Alföld tengersík vidékén
Ott vagyok honn, ott az én világom;
Börtönéből szabadult sas lelkem,
Ha a rónák végtelenjét látom.

S mégis a hegyvidék varázsa az emberi kedélyre elvitázhatlan. Még a tompább kedélyű nép is, a fejletlen ízlésű, bizonyos odaadással, szeretettel viseltetik az ő szülőföldje hegyei iránt, sőt a hegyvidék lakóinál

erősebb, mélyebb a speciális szülőföld iránt való szeretet, mint a sík föld lakóinál. A börtönéből szabadult sas szabadon kalandozza be a rónák végtelenjét, egy szűkobb kör nem köti, de vegyük csak az északi sarkkör lakóját és az ő csodás ragaszkodását szegény szülőföldje iránt, mi köti le? Kényszer — nem, életmód — nem, csakis a szeretet az, a mely önkényes rabságba veti oda ama kietlen rideg tájhoz, a mely az év fél időszakán át állandó éjszakában van, de a melynek mégis csodás természeti tüneményei, kétségkívül bájos hegy-csoportjai ezt a rabságot reá nézve édessé s minden földi jónál becsesebbé teszik.

Mert vegyük csak tekintetbe a létért való küzdelem ama óriási harcát, a melyet a sarkkör és legtöbbnyire a hegyvidék lakója kifejt. Az emberi munka problémájában mindenesetre igen jelentékeny tényezőként szerepel minden cselekedetünknel, lázas tevékenységünknel az általános kényelmi eszközök elérésére, bírására irányult vágy, a jólét után törekvés. S e sarkkör, a hegyvidék lakója, a midőn otthonához ragaszkodik, megbarátkozott a szegénység, a nélkülözés, a nehéz munka tudatával, az ő lelkét nem töltik be a jólét kápráztató színei, a társadalom örömeiből, hiu csillogásából, kényelmi pompájából lelke mítsem áhítoz, — az ő ideáljait, az ő gyönyörűségeit, a hegyek, az erdők, a vizek rejtik magokban s azok foglalják le, azok népesítik be tündérképekkel, azok töltik el varázsszal, a mely fogva tartja.

S az általános nézet is az, a mely nem alapszik sentimentális regényeken, de a szociális viszonyok szigorú megfigyelésén, hogy a hegyvidéki ember boldogabb, csendesebb, egyszerűbb. És mintha az a teremtvő erő tartalékban tartaná ezt a népet, a melylyel azután a kényelem, az élvágy test és lélek ölt mulatozásaiiba merült sík vidékek lakóit velök frissitené fel, általok szerezné azt a nemzerléket, a mely az emberi nem küzdelmét ismét tovább, előre vigye.

Róma syberita lakóit is letiporta, magába olvasztotta az erdők, a vizek csendes, poétikus otthonából előtörő germán. Új nemzedéket alkotott, a melynél jó időre az ős természetnek jutott a túlsúly s csak lassanként hódított tért a sík vidék jellege: a kultura, a pompa, a kényelem. Ma századunk villamos korszakában, a mikor úgyszólván ki van zárva az elrejtőzés, eltöröltetett a távolság fogalma, a népek vegyülését nem zárják el természeti korlátok, ma ezen felfrissülés is modern alapon történik, ma a sík föld lakója nélkül levegőért, életerőért a hegységek közé.

Turista-egyesületek alakúlnak, a melyeknek otthona, szülője az a rideg havas, mert az ember szükségét érzi a mélységes csendnek, mely a hegységek szikla birodalmát ellepi, szükségét érzi: távol lenni a modern kultura zajától; itt a természet eme fenséges csarnokában egy magasabb, tisztultabb eszme-körbe léptünk, a melyben megerősödik az idegzet, megtermékenyül a lélek s az idealisabb eszmék szószólójává lesz ismét.

Életszükség tehát, hogy természeti szépségeinket feltárva, ismertetve, nyissuk meg a tiszta gyönyörnek mélységes forrását, életszükség, hogy a turistaság minél szélesebb körben elterjedjen s minél többen keres-

sék föl azokat a műveket is, a melyeket a természet alkotott.

Magyarország rendkívül gazdag az ilyen természeti szépségekben. A magas hegyvidéktől kezdve, a minden kulturára alkalmas sík földig minden képviselve van.

Az Alföld minden irányából a modern kultúra közlekedő utjai a hegyvidékek sziklás szorosaihoz vezetnek, a Kárpátok érdekes, tanulságos hegységei közé. A síkvidéket környező hegységeinkben üdülő helyek, fürdők, természeti ritkaságok alkalmasak arra, hogy a turista tevékenységet a legszelebb alapon terjesszék és előre vigyék.

Már most vegyük vizsgálat alá, hogy milyen hegységek hivatják a turista-ügyet előmozdítani, a geológiai korszakok közül, melyek azok, a mikor lerakódtak alapjai azon hegységeknek, a melyek teljesen alkalmasak arra, hogy a turistát elbűvöljék?

Magyarország geológiai térképével kezünkben, eleendő Csík határhavasaitól Brassón keresztül és a Királyhágóra Budapestig tett turista-utunkban a geológus, a természetvizsgáló szemével észlelődni, hogy a fenti kérdésre nézve a feleletet megkaphassuk.

Brassó gyönyörű vidékének domborzati viszonyai között közre működtek a geológiai korszakok közül a kristályos palák — s így a földalakulás legősibb korszakától kezdve — főként a jura és kréta korok.

Csík határhegységeit szintén az őskristály palák alkotják, a melyeket több helyen keresztül törri az eruptív, tehát a vulkanikus eredésű kőzet, és tarkítja a kréta-kor képződménye. Csík vármegyét egész hosszában délről északnak ezenkívül szegélyzi a Hargita óriási terjedelmű andezit, trachit hegylánca.

Az archei-csoport kőzetei, a melyek az általános geológiai nézet szerint a föld legősibb alakulatai, e föld minden természeti viszontagságán keresztül ment rétegek s így természetesen a legkülönbözőbb variatiookban, a legkülönbözőbb domborzati viszonyokban lépnek fel.

Többnyire hatalmas, nagy tömegű, tekintélyesebb magasságú hegységeket alkotnak, a melyekben a szokatlanul éles gerinczek, kiálló sziklacsoportok, meredek sziklafalak sokszor lebilincselő látványt nyújtanak a szemlélőnek. A csillám és az ősz palák hatalmas ránczolódása, gyűrődése élénk, szemléltető képét nyújtják ama viaskodásnak, a melyet a föld kérge a további földalakulások szereplő elemeivel folytatott. Nemcsak természeti szép képeket, bámulatos szikla-óriásokat, de hálás tanulmányt is nyerünk az ilyen hegységekben.

Csikmegye gyönyörű völgyei úgyszólván kizárják azt, hogy szépség tekintetében osztályozhassuk őket. Mind bájos, mind érdekes, becses minden tekintetben, akár az ózondús levegőt, akár szénsavas vizeit veszszük — turistának, természetbúvárnak, szenvedőnek testet-lelket felüdítő menedékhelyeivé avatható mindenik. És mennyi van ilyen!

Brassó környékének havasai az alluvium által kitöltött medenczéből emelkednek ki oly impozánsan, annyi érdekes változattal, hogy a mint a tágas Barcáságra kiértünk és végig tekintünk azon a hegykoszorrún, a mely a látókört északról kezdve teljesen körülövezi, e fölséges panorámának rabjaivá lettünk min-

den időkre. Tökéletes alpesi kép tárul itt elénk, különösen a tavaszi hónapokban, a midőn a medenczében pompázik a virágos tavasz, míg a hegységek hófehér tömegein a nap sugarai ragyogva vetődnek vissza. Éles, merész csúcsok a jura és a kréta korok tetemes magasságú és nagytömegű hegyei, mint a Bucsecs, mely hatalmas testével mint valami impozáns góthikus építmény, úgy emelkedik ki a környezetéből, részarányos tagozatával, szikla-csúcsaival, a melyek a góth-styl ornamentikájához híven díszítik óriási tömegét; a Királykő és a kisebb-nagyobb havasok merész kúpjai, a melyek keletre húzódó ívben átmennek a fogarasi havasok archeikus eredetű hegytorlaszaiba.

Ennek az ív alakú hegysornak a két ága tehát ősz kristályos kőzetekből alkotott magas hegység, ez ív középső része főleg mészkő-csoportokból áll. Mindenütt a hegyvidék legszebb variatioiban gyönyörködhetünk.

Az ősz kristály-hegységek, mint már említém, turisztasági tekintetben igen érdekes csoportokat alkotnak; a mészhegységek pedig, a melyeken az idő romboló munkája gyorsabban nyilvánul az alakulatok és a különféle formák oly gazdag változataiban lépnek fel, hogy a mészhegységek általános jellemzésére nem is gondolhatunk. Amazok kiterjedtebbek, önálló hegycsoportok ritkák, míg emezek önálló tagozatban, érdekesebb formában emelkednek ki.

Az erdő, a hegységek eme nélkülözhetetlen díszé, az erdő őv határáig a kristályos hegységekben mindenütt megvan; a mészhegységekben is előfordul, különösen a mélyebb fekvésű völgyekben, a jura mészhegységek sziklateste azonban többnyire pusztán emelkedik ki a környezetből s így az ilyenek inkább távolatilag gyönyörködtetők.

Mindazonáltal turistaságilag is érdekesek, a hegyvidék minden tulajdonságaival felruházva, sokszor terjedelmes barlangokkal és különösen a sziklák színeződése folytán, a mint azt pl a Királyhágón Kis-Sebes vidékén és a csikmegyei tölgyesi szorosnál láthatjuk, majd élénk vörösvörös színben, majd márvány fehérségben.

A vulkanikus hegységek mindenkor igen érdekesek, ámbár ezekben tulnyomó a szikla és sokszor még kevesebb a vegetatio, mint a mészhegyeknél, de nálunk, különösen a Hargitában, a fenyő kikeresi annak a sziklarepedésnek humussal kitöltött talaját s ott diszeleg azon az óriási talapzaton, a minőt csak a természet tud alkotni.

Különösen szép, úgyszólván páratlan a maga nemében az oly hegység, a hol az eruptív sziklatömeget a víz keresztül törve szorost alkot. Ilyen a Maros szorosa a Hargita trachit testén keresztül, az Olt szorosa ugyancsak a trachitokon stb.

A vulkanikus kitérések igen érdekes átalakulások indítóiként is szerepelnek. Hegyemelések, a kifejtett nagynyomás, feszítés következtében a különböző ellenállási képességű rétegek összenyomása, ránczosodása, kiemelkedése, földrengésekből eredő csúszása úgyszólván rohamosan történik. A kitérések helyén az ősz kőzetnek érdekes átalakulása, mint, pl a ditrói sienitt ditróitá stb, majd nemes érc lerakódások, a melyek azután nemzetgazdasági tekintetben is becsesek. Az ércbánya vidékek valósággal kincses bányái a turista-

ságnak, nemcsak a vidék szépsége folytán, de ama érdekes és tanulságos látnivaló következtében, mit a bányászat körében alkalmazásban látunk. Zalathna, Verespatak, Nagyág, Selmezbánya, Körmöczbánya, a vulkanikus működések eme legérdekesebb gócpontjai egyszerűsége a leghálásabb kiránduló helyek.

A vulkanikus anyagok között a bazalt alkotja a legjellegzetesebb alakulatu hegységeket — czukorsüveg alakú kúpokat, a melyek külső formájuk folytán is igen szépek. A kitörések legfiatalabb tagja hazánkban igen sok és nevezetes, szép fekvésű helynek a szülője, a Detonata, a Balaton vidék, a selmeczi kálvária magok nemében páratlanok.

Turistaságilag kevésbé értékesek és szépek az újabb korszakok tengeri és édes vízi eredésű hegységei. A harmad, negyed kor többnyire szakadékos, szintelen, lapos hegyháti szoros értelemben vett turista-vidékek sorába nem tartozhatnak. Ambár itt is találunk elég érdekes dolgokat, mert többnyire só, vas, barnaszén rétegek emelik az értékeket s az emberi ízlés, szorgalom, érzék itt is elővárásolhat sokszor bájos helyeket mint pl. Segesvár, mindazonáltal eme korszakok lerakódásai még a jövőéi. A természet, a mely nem siet, a melynek működésében egy század egy pillanatnak felel meg, még csak a vázlatnál van, még csak a körvonalait vetette a föld óriási abroszára. A színezés, a csoportosítás, a művészi kidolgozás itt még hátra van.

Szóval a Kárpátok gyűrűs alakja magában foglalja a természet remekeinek minden tulajdonságait, a magas Tátra szépsége, a melynél ismét a gránit alkotja a fő tömeget, világhírű. A nephitikus kőzetek különösen alkalmasok a hegységek szép érdekes alakjainak képzésénél. A szepes-gömöri, selmecz-körmöczzi hegylánczok elsőrangú turista helyeket rejtenek magokban, a mely hegységek trachit, andezit, jura, mész, bazalt kőzetekből épültek. A Kárpátok völgyei, ékesítvék egy-egy bájos fürdőhelylyel, míg az Alföld dilluviumja és alluviumja a kényelem, a jólét otthona, buzatermő áldott föld!

A midőn tehát a modern kultúra idegsorvasztó élveiből egy pillanatra az ősi természet szentélyeibe menekülünk, a hol minden igaz, tiszta élvezetet fáradtság, munka árán kell megszerezni, még szent kötelességet is teljesítünk, a midőn ez áldott ország természeti szépségeit feltárva, az emberiség közkinceseivé tesszük s terjesztjük a jólétet, a tiszta, nemes gondolkodást.

Régi írók Erdélyről és népeiről.

Írta: Rácz Miklós.

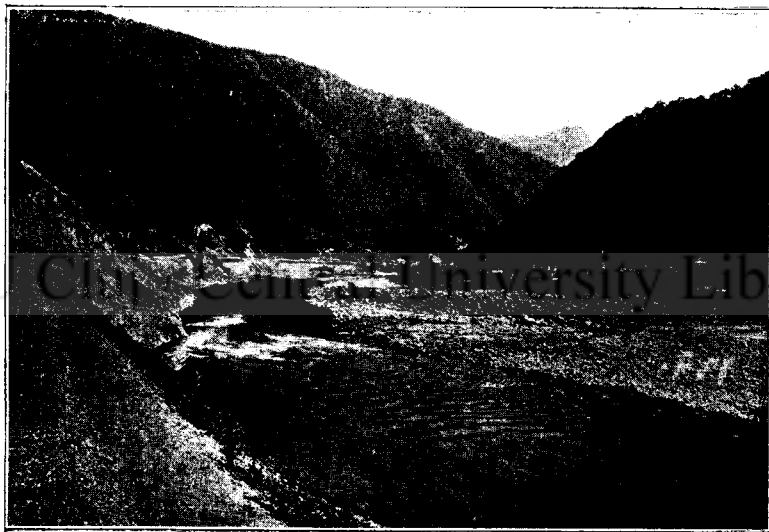
középkor elzárkozottságban élő nemzetének földrajzi ismereteire jellemző világot vet *Enca Silvio Piccolomini*-nek (élt 1405–64 közt), ki 1458-ban II. Pius néven a pápai trónra került, *Cosmographia* című munkája, mely még a középkor

ismeretein, nézetein alapszik, de már megszólalnak benne az új gondolkodás s világnézet hangjai is. A középkori tudomány álláspontját jelzik már legelső szavai: „a föld alakját majd mindenki kereknek tartja” s kétségesnek azt, hogy körül lehet-e hajózni és hogy az egyenlítő alatt lakhatnak-e emberek. Mindemellett ez az első mű, mely nem földrajzi mesék, néprajzi különlegességek és csodák leírása, hanem már rendszert követő tudományos munka, mely sokat tett arra nézve, hogy a földrajz tudakosságából tudományyá, mesegyűjteményből s száraz adathalmazból hasznos ismeretek tárává legyen. Szerzője korának egyik legtagabb látóköru, világlátott embere volt, a ki — a mint egy dicsőítője csodálkozva írja — »még Magyarországot is látta« s hazánk akkori viszonyaival is eléggé megismerkedhetett azon tárgyalások folyamán, melyeket V. László kiadatása felett, mint III. Frigyes c-ásár egyik megbízottja Hunyadival folytatott. Altalában elismerőleg szól a magyar nemzetéről, melynek európai jelentőségét ő emelte ki először. Európa leírását is Magyarország s mellékterületeinek leírásával kezdi, a II. fejezetet szentelve Erdélynek e címen: *Az erdélyi részek és lakói, a németek székelyek és oláhok.*

»A Dunán túl fekszik Erdély, melyet egykor a dákok laktak, vad nép, a rómaiak felett aratott győzeleiről híres; korunkban három nemzetiség lakja: a német, székely és oláh. A németek (teutonok) Szászországból származnak, bátor, harcedzett férfiak, kiket az általuk lakott hét várostól anyanyelvükön sibenburgenieknek neveznek. A székelyeket a legrégebb magyaroknak tartják, a legelsőeknek, kik a magyarok őshonából e tartományba jöttek. Ez okból nemeseeknek tartják őket, noha mint egyszerű falusi földművelők s baromtenyésztők tulajdon kezükkel munkálják földjeiket; ha egymással találkoznak, kölcsönösen nemzetes uraknak köszöntik egymást, adót nem fizetnek csak a magyar király koronázása alkalmával. Ekkor minden család fő egy ökröt ad a királynak s ez ökrök számát 60.000-nél többnek mondják. Ha harcban szólítva nem engedelmessé válnak, fővesztéssel bünhődnek, javaikat a kincstár foglalja el. »Az oláhok itáliai nemzetség, mindazáltal kevés tanultabb embert láthatni Erdélyben, aki ne tudna magyarul.« A következőkben Erdély saját korabeli történetének vázlatos ismertetése után, a Szilágyi Mihály szászok elleni háborúskodásának leírása közben felemlítve Beszterczét és Szegent, a magyarok műveltségi állapotának leírására tér; felsorolja a humanista tudományokban kiváltakat: Vitéz Jánost, Janus Pannoniust s az olasz eredetű Vergerio Pált. Észrevette, hogy a magyarok a jogtudomány iránt vonzódnak leginkább, majd a kiválóbb magyar hadvezéreket méltatja, legkiválóbbnak tartván köztük Hunyadi Jánost, ki »dísze nemcsak a magyaroknak, hanem az oláhoknak is, a kiktől származott.« Hunyadi oláh voltának emlegetése juttatja eszébe, hogy »a rómaiak egy Flaccus nevű vezérük alatt gyarmatot telepítettek ide a dákok féken tartására, kiről azt Flaccianak neveztek, miből hosszú idő múltán romlott kiejtéssel Vlachia lett és *flaccote* helyett *vlakkok*-nak (oláhok) nevezték őket. A nép nyelve máig római, bár nagyrésztben elváltozott és itáliai ember előtt alig érthető. Oláhok Istriában is laknak és

Thraciában is vannak telepeik. Az oláhság egy része a török birodalomnak, más része a magyaroknak van alávetve »

Piccolomini ezen tudósításai sok tekintetben érdekesek; Erdély németjeit helyesen szászföldi telepeseknek tekinti, holott a szászok még a múlt században is hajlandók voltak magukat a Nagy Károly korabeli frank gyarmatosítással összefüggésbe hozni. Erdély német nevét a szász köztudatban élő szófejtés szerint magyarázza, de lehetséges, hogy az a *Sibinburg* (Szeben) névből származott s csak téves etimologizálás által lett Siebenbürgenné (hét vár) s jutott be a hét bástya is Erdély czímerébe. A székelyek eredetéről való nézete sok tekintetben megegyezik néhány újabbkori tudós nézetével, mely a székelyeket nem különálló, hún eredetű népnek, hanem csak a magyarság egy ágának tartja, melyet a népvándorlás viharja korábban vetett mai honába. De tévesen állítja, hogy a hadból való elmaradásáért a székely vagyont veszítette volna, mert az még hűtlenség esetében is rokonaira, azok nemlétében pedig szomszédaira szállt. Az »ökörsütés«-kor beszolgáltatott szarvasmarhák 60 000-re tett számából, — mely azonban nem egyezett meg a családlok számával, mivel mindenki telkenként barmainak számarányában fizette az adót, — következtést vonhatunk az egész Székelyföld szarvasmarha állományának nagyságára, melyet a szokásos adóaláp alapján — hat közül egyet véve — 360,000-re tehetni

RÉSZLET A VÖRÖSTORONY SZOROSBÓL.

(1891-ben 262.000 volt), míg a székely nép száma az akkori külterjes gazdálkodás s ekkora marhaállomány mellett vagy kétszázezerre mehetett, ami hazánk akkori körülbőlül három milliónyi lélekszámában elég jelentékeny volt. Az oláhság római, Traján legióitól való leszármazásának eszméje Piccolominitól ered. E feltevés igen illet a mindenben rómain kereső humanistához, de nem az ethnographushoz, ki a származás kérdését a viszonyok igen hiányos ismeretével érintette. A Flaccus-Vlaccus szójáték minden alap híján van, Dáciának ily nevű kormányzója nem is volt.

A XVI. század zavaros eseményei közepett Erdély a magyar nemzetiség és alkotmányosság valódi mentővívárává lett. Ide menekültek a török hódoltság területének legtevékenyebb elemei, kik a kis országot a jólétnek addig nem képzelt magaslatára emelték. Nagyobb, általánosabb csapás nem érte s a kis ország aránylag nyugodtan élhetett nemzeti hivatásának; nemzeti fejedelmeinek kormánya alatt szabadság, vagyonsodás és hatalom volt osztályrésze. Erről tanuskodik *Pietro Busto*-nak leírása, közvetlenül azon katasztrófa

előtt, melybe Báthory Zsigmondnak féktelen nagyra-vágyása döntötte az országot. A bresciai Busto Péter Zsigmond fejedelem udvari zenésze volt, egy azon humanista írók és művészek közül, kik egyedül a tudományt és művészetet tekintve hazájuk gyanánt, Európa-szerte ellepték a fejedelmi udvarokat. Képzettebb ember lehetett, maestronak, mesternek nevezik,¹⁾ Zsigmond fejedelemnek *a zenében oktatója*, ügylátszik diplomatiái megbízásban is járt el, s kísérője volt a fejedelemnek 1595-iki erdélyi körútjában. Ez út benyomásaiból keletkezett rövid leírása elfogultságánál s a viszonyok felületes ismereténél fogva — nem érti pl. a jobbágy-ság intézményét, — nem igen gyarapítja új adattal ismereteinket. Mindazáltal érdekes, mint egy egykorunak közvetlen megfigyeléséből származó tudósítása.

Leírása Erdély határainak felsorolásával kezdődik. A tartományt majd minden irányban hegyek környezik, csak Magyarország felé nyílt, másfelől csak szűk szorosokon át juthatni belé. Hegyes földjén kevés a síkság, de alacsony hegyei termékenyek s völgyei kel-

lemesek. Mindenféle terményekben gazdag; sok a bora, különösen a fejer; van mindenféle gabnája, gyümölcse, sok a széna, nagy a baromtenyésztés; kitűnők jó harci lovai. A gabnát többnyire kalászosról rakják el a verembe. Földjében sok a kőszó, melyhez több száz lépésnyi, fával fedett tárnákon át jutnak. Az építkezőknek nagy hasznukra vannak a régi római épületek, melyeknek felíratos követ, már-

vány szobrokat és sok ezüst, néha arany pénzt találnak. Sok ércbányája van, közte arany és ezüst bányák is, sőt kénesőt is találnak.

Erdélynek a határain kívül eső, de hozzátartozó *Váradon* kívül két városa van és még sok vára s helysége. Főhelye a magyaroktól lakott *Gyulafejevár*, nem nagy város, de kényelmes az udvarra nézve. Legnagyobb városa *Kolozsvár*, hol a magyarok mellett más nemzetiségűek is laknak, kik nagy kereskedést űznek. *Szeben*, *Megies*, *Bistritica*, *Seghesvár*²⁾ és sok más vár és helység nagyobbára szász lakossággal bír. Sok vár a hozzájuk tartozó falvakkal a fejedelem birtokában van, mások a nemességnek és a tanács uraknak alkotják tulajdonát. E falvakat *oláhok* lakják, kik a magyarok szolgálai (jobbágyok) s ezeknek földjeit művelik minden jutalom nélkül. Annál gazdagabb valaki, minél több ily szolgálja van. Az oláhok a húnok által elűzött rómaiak utódai, »nyelvük bizonyos barbár szókkal rom-

¹⁾ L. Történelmi Tár 1878. 969—70. l.

²⁾ A városnevek az eredeti helyes írás szerint.

lott latin, olyféle, mint a friauli, de még sokkal rosszabb. Görög hitűek

A várak és falvaik körül sok a *czigány*, kik télen szalmafedelű sár-kunyhókban laknak, nyáron a szabad ég alatt tanyáznak. Pizkos foglalkozásokat űznek, közülök veszik a hóhérokat.

A magyarok a hadviselő elem, a *szászok* kereskedők és iparosok. Egy velencei mérő gabna ára 4 lira, egy akó bor 30 soldí,¹⁾ egy font marhahús 1 soldoba kerül, egy borjunak legmagasabb ára 3 lira 25 soldo, egy báránynak 24, egy font olajnak 30. Sok és olcsó a hal is, de nyáron nem igen halásznak — Vallás dolgában nagyon eltérnek egymástól, a szászok lutheránusok, a magyarok azelőtt jó katolikusok voltak, most azonban kevés a katolikus, de van arianus,²⁾ kálvinista anabaptista, manicheus, még epicureus is, úgy, hogy még csak a török vallás hiányzik. A nemesség nagyon ragaszkodik a törökhöz; midőn a fejedelem bejárta országát, a saját zászlaján kívül a törökét is vitték előtte és alig van nemesi lak, melynek tetején ne ragyogna a hold és csillag jele.

Az újkornak tisztult nézeteit, tágult látókörét s főként a földrajz terén bővült ismereteit tünteti fel *Cluverius* (Kluver) *Fülöp* (1580–1632) *Introductio in universam geographiam* (Bevezetés az egyetememes földrajzba) című. — az előbbi után másfél század múlva — műve, a legelső tudományos becsü rendszeres politikai földrajz. Erdélyről a IV. könyv 18. fejezetében ezeket írja: »Az Isteren (Duna) túl Moesiával (a mai Bolgária) a dákok voltak határosak, scytha nép, vad, kegyetlen és műveletlen. Magát Dáciát éjszokról a Kárpátok hegyláncza és a Hierasus (Szereth) folyó, keletéről ugyancs Hierasus és az Ister, délről ismét az Ister, nyugatról a Patissus (Tisza) határolják. Mai nap Magyarország egy részét, Erdélyt, Oláhországot és majdnem egész Moldvát foglalja magában. Hajdan partvidéki, hegyvidéki és belföldi Dáciára oszlott. A partvidéki az, mely ma Magyarország említett részét Oláhország egy részével foglalja magába. A hegyvidékit ma nagyobbára oláhok és moldvaiak lakják. A belföldit, melyet Gepidiának is neveztek, most egészen Erdély foglalja el. Híres városa volt hajdan Ulpia Trajana, előbb Zarmisegethusa; ma *Varheli* ³⁾ fekszik helyén Oláhországban: Legnevezetesebb folyói a Marissus, németül *Marisch*, magyarul *Maros* és az Aluta, németül *die Alt*, magyarul *Olt*.

Plinius tudósítása szerint Dacia egykori lakói a geták voltak, kiket a rómaiak dákoknak neveztek. A geták nevezete az Ister mindkét partjára kiterjedt. Saját királyaik kormánya alatt álltak, mignem Traján császár Dáciát meghódítva tartománynyá nem tette. Utóbb a szarmaták költöztek beléje, utánuk a gótok, majd pedig a húnok. Ezek után egy germán törzs, a szászok, Nagy Károlytól legyőzve s nem tudván vagy nem akarván elviselni a győző uralmát, mindenestől

Dáciába telepedtek át. Ezért bár erősen megrongálva még ma is él ajkukon a német szó. Később a panonniai részeket elfoglaló magyarok keveredtek a szászokkal, ezért oly kevert ma mind két nép nyelve. Ekkor az egész Dácia új neveket kapott. A Tisza melléke *Magyarország* elnevezés alá esett, a régi belföldi Dacia Erdély nevet nyert, közte és a Duna közt van Oláhország, eközt és a Szereth közt Moldva. — Az erdélyi fejedelemséget mindenfelől hegylánczok és erdőségek kerítik, innen latin neve, Transsilvania, magyarul *Erdeli*; németül *Siebenbürgen*, kétséggkívül a szászok hét városától elnevezve. Ez értelemben a szarmaták vagyis szlávok ma is *Siedmgrodska zemia*, azaz hétvár földje névvel illetik. A szász gyarmatosok befogadása után kezdett művelődni, mert mai napig híres városait azok alapították. Ilyenek Cibinium (Szeben) vagy *Hermanopolis*, közönségesen Hermanstadt, a tartomány főhelye Alba Julia, németül *Weissenburg*, magyarul *Gulafeirwar*, az utóbbi évek fejedelmének székhelye, Claudiopolis németül *Clausenburg*, magyarul *Coloswar*, Bistricia, németül *Bistritz*, magyarul *Besterse*, Seiburgium, németül *Schiesburg*, magyarul *Segeswar*, Mediesus németül *Medwisch*, magyarul *Megies*. Stephanopolis vagy Corona németül *Cronstadt*, magyarul *Bressaw*

Tudjuk, hogy ekkor a magyar városok közt is Torda, Deés s a székely közül főleg Marosvásárhely szintén Erdély jelentékenyebb városai közt foglaltak helyet, — de ezekről a német szerző hallgat.

A XVII. századbéli erdélyi főrangú körök életmódjára, szokásaira nézve becses adatokat őrzött meg *Lászlóffy Pálnak* 1642-iki követjárásáról szóló jelentése. A királpárti, katolikus főúr a békés viszony fentartásának ügyében ment követül a protestans Erdélybe. Egyik célja az erdélyiek hangulatának kipuhatólása lévén, az udvarhoz írt jelentésében utazásának, fogadtatásának aprólékosabb részleteiről is megemlékezik. Leírásából képet alkothatunk magunknak hazánk akkori közlekedési viszonyairól is. *Lászlóffy III. Ferdinánd* megbízó levelével 1642. aug. 10-én indult el oroszvári udvarházából s 12 huszárból álló kísérettel a Vágvölgyön s a Szepességen át. 16-án Kassára ért, 18-án a tokaji hajóhídon átkelve a Tiszán a hajduság kocsiján Debreczenbe érkezett, 19-én pedig már Váradon tisztegett az ifjabb (II.) Rákóczy Györgynél, kinek kocsiján még aznap Övendre ¹⁾ utazott, másnap déltájt, izz napra elindulása után, Kolozsvárra érkezett. Itt megtudván, hogy a fejedelem Görgény vidékén vadászaton van, még aznap a város kocsiján oda indult. Az éjt egy Kalyán ²⁾ nevű székely faluban töltötte, 22-ikén *Maros-Vásárhelyt* volt, a fejedelmet pedig egy *Scharemburg* ³⁾ nevű falu környékén vadászaton sátor alatt találta. Ez időben szokás volt, hogy a főurak a nyarat családjukkal, szolgaszemélyzetükkel erdőn-mezőn vándorolva sátor alatt töltésék.

Kihallgatást azonban csak Görgény alatt nyert a

¹⁾ A lira a. m. egy frank, a mai értékben 80 fillér, a soldo a lira huszad része, 4 fillér.

²⁾ Unitárius. Később gúnyolták az unitáriusokat az arianus elnevezéssel

³⁾ Várhely, Gradistye, Hunyadmegye hátszegi járásban

¹⁾ Övend Biharvm. csesdi járásában.

²⁾ Kolozsvm. mocsai járás, mai lakossága csaknem egészen oláh.

³⁾ Sáromberke Maros-Tordában.

fejedelem sátor-kunyhójában; maga a követ a várban kapott szállást, szállására Rákóczy szakácsot, megfelelő szolgaszemélyzetet, dél- és estebédet, 16 – 16 fogás ételt és 3 – 3 kupa erdélyi bort rendelt. Kihallgatás után a palotának nevezett fejedelmi sátorba hívták meg ebédre, melyhez szertartásos kézmosás után ültek; ebéden a követ a fejedelmet, az pedig a királyt köszönté fel, a fejedelemné pedig egy teli serleget megizelve azt a császárnéra köszönté, azután körüladta az asztaltársaságnak, hogy mindenki igyék belőle. Az asztal felett Erdély dicsérete volt a beszélgetés tárgya; a fejedelem a sátor alól rámutatva a görgényi várra, dicsérte annak alkalmas fekvését, mert azon várból Magyar—Lengyel—Moldvaországokba úgy küldözheti embereit, hogy senki meg nem tudja menetelüket, mert egyetlen falun sem kell átutazniok. Kérdezte a követtől, hogy volt e már Erdélyben és miként tetszik neki az ország? Lászlóffy azt válaszolta, hogy, bár most látta először Erdélyt, neki megnyerte tetszését, mert Erdély valósággal jó és szép hegyektől kerített kert. Erre Rákóczy megjegyezte: Isten ilyen kőfalakat adott Erdélynek. Másnap Görgény alul a fejedelemmel együtt *Örményesre*⁴⁾ indult s az útbaeső vidéket főként sok nyáj tartására találta alkalmasnak. Ott elvált a fejedelemtől és *Ferátán*⁵⁾ át 22-én Kolozsmonostorra érkezett, mely már akkor is összefüggött Kolozsvárral. 31 én vasárnap lévén, a monostori jezsuita templomban volt istentiszteleten, mivel Kolozsvárt akkor nem volt katolikus templom. Időközben Rákóczy is megérkezett s a követ vele együtt indult *Gyaluba*, a hol Rákóczy megmutatta neki a váron tett új építkezéseit s fiával körülvezette őt annak termeiben. Ott költötték el a búcsu ebédet, melyen a többi közt gyönyörű ehető galócza is került asztalra, s ez ismét alkalmul szolgált Erdély dicséretére. Másnap, szept. 2 án Lászlóffy a végső kihallgatás után búcsut véve, előbbi útján Bécsbe utazott, a hova 12-én érkezett meg.

A szászsebesi havasok között.

— Úti jegyzetek. —

Irta: Ifj. Téglás Gábor.

I.

Megnézzük a térképet:
Apró négyszögecskével van megjelölve a pont, hova megérkeztünk: *Prigona*.

A lovakat embereink kipányvássák a szálas fenyőkhöz, podgyászunk már a nagy terembe van hordva. Míg a vacsora elkészül, lesz időnk élvezni a gyönyörű képet, mely a svájci modorban épült erdész-lak erkélyéről élénk tárul.

Az est átlátszó, szürke tátyolt borít az alattunk

⁴⁾ Kolozsvm.

⁵⁾ Magyar-Fráta, Kolozsvm. mocsai járás.

elhúzódó völgyre, a rengeteg mélyéből olykor-olykor halk zsongást hoz felénk a szél, a csöndben idehallszik a Sebes patak morajló zúgása is.

A tulsó oldalra hosszú, fekete árnyak borúlnak; a tetőn még ragyognak a búcsuzó nap sugarai.

Aztán lassanként elhomályosul a tündöklő csúcs, hosszan elnyúlik a fekete árnyék és beleolvad a szürke levegőbe.

A patak lélegzete nehéz párákban ül a völgy felett, a sziklák közt halovány pásztortüzek csillannak elő.

— A *Lurián* csendes, — mondja biztató hangon vezetőnk — A nap is lassan búcsuzott a *Vurvu-Petri*-től, egyelőre nem kell tartanunk a nyugoti széltől.

II.

Hajnalban tovább megyünk. Friss, hűvös szellő zúg végig a rengetegen és szétfújja a könnyű ködöt. A fehér foszlányok czéltalanul uszkálnak a légben, egy-egy szélroham messzi el-elúzi őket egymástól, aztán aranyos szegélylyel fonja be fátyolukat a hajnali sűgár: lesz belőlük szelid báránnyelű.

A tiszta, csendes levegőben messzi elhangzik a nyájak bégetése, a kolomp egyszerű szava, a juhász-kutyák goromba lármája.

Az ég bizonytalan szürkésege perczről-perczre oszladozik. A Surián szikláit egyre fényesebbek.

A fenyőcsúcsokon vidáman kívánnak egymásnak jó reggel t a hamvasszürke fenyő-madarak, a magasban kutatva kering egy-egy éles szemű kőszáli sas.

Pár percz múlva már lassan ügetünk a fenyvesben kanyargó ösvényen.

A szironták sárga csészéje, a nefelejts halvány kék szeme még könnyes a hajnali harmattól, a viaszvirág sápadt arca olyan szomorúan bólingat a fenyőbokrok tövében.

A hullámok egyre közelebből morajlanak, a zöld lombok eltakarják a kék égboltot a szem előtt; gyorsan közeledünk a völgybe.

Egyszerre kiérünk a fenyvesből.

Előttünk a *Sebes* hullámai zajongva, zúgva rohanak szikláról-sziklára. Az éjjel vihar volt fenn a havasok között. A víz tajtékzó dűhvel taszít maga előtt óriás kötömböket, korhadt fatörzskéket, száználmas hídroncokat.

A palló bizonytalanul leng az ár fölött.

Ovatosan, egyenként haladunk keresztül a lengő deszkákon s félóra múlva már ismét mélyen barangol a társaság a rengetegben, mely a Luriánt övező hegy-lánczolatot borítja.

A nap jó darabot haladt, társaságunk is serényen kapaszkodik a gerince felé. A tajtékzó habok zúgása egyre halkabb lesz, a vitzükör csak egy-egy fordulónál villan szemeink elé.

A fák ritkulni kezdenek, a tért lassanként bokrok foglalják el s egy rövid óra múlva a gyalogfenyő szövevényes ágai között kutatjuk az ösvényt.

A Surián havas szikláit órajárányira emelkednek előttünk. Ide érzik fagyos lehelletük.

III.

Egy boróka sikátoron haladunk végig, majd balra térünk a bokrok közül kilépve előttünk a nagyszerű kép

Komor, hófödött sziklakoszorú mélyén tengerzöld hullámok ringatóznak.

Szélcsend van, de a hullámtűkör perczig sem símul el. A mélységes víz habzik, széles gyűrűk szaladnak a part felé, fehér szegélyű fodrok tánczolnak a sziklák között, mintha láthatatlan lények járnának odalenn rithmykus tánczot.

A természet fensége pillanatra mindnyájunkat szótalanná tesz.

A következő perczben aztán jóleső, kellemes érzés fog el; énekszó, tréfa, kaczagás, között köjtük csokorba az alpesi rózsát, míg a hamarosan élesztett tűz mellett sísteregve készül az ebéd.

Közben kíváncsian nézünk a messziségbe, ahol a Paring kéklík.

Elszórt, apró fehér pontok egy-egy várost, vagy falut jelölnek a természet mappáján

— Az a ködbevesző fehér folt *Nagy Szeben* — mutatja vezetónk.

Amott, mint egy kis sziget, *Szerdahely* terül el; az a halvány pont pedig *Szászsebes*. A Páring lábánál füst száll a levegőbe: az *Petrozsény*.

Estére ott leszünk!

Kirándulás Hunyadmegyébe.

— A kolozsvári tanítónőképző kirándulása. —

Irta: **Weisz Elza.**

Reggel hatot üthetett a jó, öreg toronyóra, midőn egyhangu mormolással kezdték fülembé zúgni a vonat zakatoló kerekerei: »Utra megyünk!«
»Utra megyünk!« — Igen! útra! Megismerni a gyönyörű vidéket, a világnak s Erdélynek egy parányi kis, de isteni részét. Útunk célja: Gyulafehérvár, Déva, Petrozsény és Vajda-Hunyad. Ily program mellett bizvást kecsegtethettük magunkat édes reményekkel a közel jövőt illetőleg s mégis, ha bármilyen szépnek, bármilyen érdekesnek festette is azt ki élénk fantáziánk, miduntalan kellemesnél kellemesebb és szebbnél-szebb meglepetések vártak reánk, melyeket alig győztünk megbámulni, mint megannyi természeti csodát.

Mi is gyakorolhatna tartósabb, mélyebb befolyást egy fiatal lány kedélyére, egész lelkületére, mi szerethetne nagyobb örömet neki, mint épen az utazás, a maga változatos, szakadatlan gyönyöreivel?

Húszan indultunk el életvidám, jókedvű fiatal lányok, a tanítónő-képző-intézet igazgatónője: Heinrich Józsa; Mangosius Mariska, Udvarhelyi Ilonka tanítónők Pataki Vilmos, Versényi Gábor, (nejével) tanárok és Radnóti Dezső az E. K. E. főttkára vezetése alatt, neki a nagyvilágnak. Kicsapongó, fékezhetetlen vígsággal igyekeztünk megrövidíteni a vonat amúgy is rövid útját, kitoró örömmel üdvözölve minden erdőt, mezőt, árkot, bokrot, melyeket száguldó szélvészfényként hagyott el messze maga mögött az a barátságos, kedves vonat! Hiszen (úgy titokban már csak bevallom) kimondhatatlanul örültünk mindannyian, hogy rövid időre megszabadultunk a könyvektől. Olyan könnyűnek, szabad

nak éreztem magam, mintha szárnyaim nőttek volna és én vinném, röpiténém mindig gyorsabban, egyre gyorsabban azt a füstölgő, haragosan lármaszó lokomotívot, azt a hosszú, boldog arcokkal telt kocsisort, nem pedig azok engem!

Egyre fokozódó érdeklődéssel szemléltük a folyton meg-megújuló vidéket, tisztelettel köszöntve a tordai hasadékot, a szt. imrei csatatér. s úgyancsak akadt dolga a kalauznak, kit kifogyhatatlan kérdéseinkkel ostromoltunk szünetlenül, kérdezve, milyen vidéken járunk. Hány állomás van még Fehérvárig? és még tudja a jó Isten mennyi tudásvágyt várt kielégítésre, midőn a vonat éles füttventéssel megállott. . . . és képzelem, hogy a szegény kalauz most áhitatos hálaimát rebegett az egek Urának, a miért megszabadította őt végre a kíváncsi hadseregtől. No de jó magunk is várakozással teljes örömmel búcsuztunk el a III. osztályú kocsitól, mely idáig elhozott, hogy a rendelkezésünkre bocsájtott fogatokon berobogjunk Gyulafehérvárra.

Az állomásnál a főkapitány fogadott kinek kíséretében a szemináriumba hajtottunk, a hol Kórody dr. tanár érdekes magyarázatai közben az itteni mesés kincseket bámultuk meg.

Tiszteletteljes félelem szállja meg az ember lelkét, látva azt az iszonyu sok könyvet 35000 vaskos, nehéz kötetet; évszázadok világmegrendítő eszméit, nemeslelkű, kivaló emberek szorgalmas munkásságának bús gyümölcseit, hitvitázók elmés, meggyőző iratait látjuk egybegyűjtve ott, a gróf Battyányitól fennmaradt könyvtárban.

Megnéztük a régiségeket is. Osvi, elkopott kardok, pengék, régóta üresen álló kelyhek, serlegek, egy óriási mammuth fog, hirdetik fennen a régi »jó« idők létezését. Rendkívül érdekelt a Pázmány tintatartója, egyszerű, elfakult, igénytelen kis tárgy, melylyel a XVII. század legékesenzölőbb írója annyi fenkölt, nemes eszmét adott a világnak. De ilyen sokáig időzni minden tárgynál lehetetlen! Csak menjünk tovább! — Itt egész csigahalmaz regéli, hogy Fehérvár hajdan víz alatt volt, amott csodaszép ásványok ejtik bámulatba a szemlélőt.

A régiségtárból a csillagvizsgálóba jutottunk, hol megnéztük a csillagvizsgáló gépet, a legpontosabban járó órákat, míg végre a camera obscurába értünk — Egy mese jutott itt eszembe, melyet még gyerekkoromban hallottam arról a csodálatos fazékról, mely melegítve megmutatta, hogy az egész városban mit főznek ebédre. Hej csak Éva lánya lehetett az, a ki ezt a boszorkányos szerkezetet kitalálta! — A sötét kanurába csak a tető szűk kis nyílásán jut be egy kis világosság. E nyillással párhuzamosan egy gipszlap van elhelyezve, mely híven beszámol a szomszéd házakban történekről.

A szemináriumból kijöve, a templomba siettünk! Régi régi épület ez! Látta a tatárjárást, nem egy polgárháborút, törökök dúlták fel szentélyeit, martalócz csatangolók rabolták ki kincseit . . . és most mégis fennáll! Büszkén egyenesedik fel az ég felé, rendületlenül tör a magasba mindig, mindörökké, mert megvédi ám Isten a házat, mely egyedül az ő tiszteletére és dicsőségére épült még a szent László idejében, hogy híven szolgálja az Urat

A bemenettől jobbra három siremlék van, melyekről azt tartja a monda, hogy alattuk három Hunyadi alusza örök álmát Ezekkel szemközt nyugosznak az örökkévalóságig Izabella és János Zsigmond, várva, remélve a föltámadást!

De már igazán nagyon késő lehet, jó volna ebéd után nézni!

A »Hungaria« szálló kerti helyiségében szereztünk magunknak meggyőződést arról, milyen nagyon okos ember volt, ki az éhség orvoslására az evést feltalálta. Jőzűn költöttük el az izletes ebédet, hogy aztán mihamar folytathassuk vándorutunkat, mely most a kolostorba vezetett. Olyan barátságosan, olyan páratlan jóssággal

fogadtak a lemondás tiszteletreméltó példányképei, olyan kedvesen beszélgettek velünk, olyan szívesen mutoztak nekünk mindent, hogy szinte kedvem lett volna beülni az iskolás gyerekek közé és hallgatni a tanítást, de a sors, vagyis jobban mondva az útiterv másrt rendelt — és ugyancsak szaporán kellett lépdegnünk, nehogy az orrunk előtt ftyüüljön el a vonat, mert még-aznap Dévát akartuk megtekinteni.

Az út megint úgy folyt le, mint előbb. Vig tré fák, csengő, vidám nevetés közt teltek, múltak a perczek, az órák — és mi Déván voltunk.

Ebben a barátságos, csinos kis városban tapasztaltam először a magyarok világszerte híres vendégszeretetét.

Az állomástól az áll leányisk. igazgatónőjének kíséretében Téglás Gábor főrealiskolai igazgató lakására hajtottunk, hol jó, hideg kávé és a háziak, meleg, oly jól eső vendégszeretete már türelmetlenül vártak bennünket. A kitünő ozsona után útilaput kötöttünk talpunkra, vándorbotot fogtunk kezünkbe és folytattuk érdekes útunkat.

Első megállóhelyünk a vármegyeháza volt, melyre büszkén mutat minden dévai honpolgár. Gyönyörű szép is ez az épület kívül is, belül is. Dísztermének főekesség két remek csillár és egy a Hunyadi János Vajda-Hunyadból való kirohanását ábrázoló kép.

Innen tovább menve megbámultuk a Széchy Mária rezidenciáját úgy messziről, a lépcsőket, melyeken járt, meg a lépcsők előtt őrt álló két fejetlen szobrot, melyek keletkezését még a rómaiak idejébe teszik vissza.

És most elérteztünk útunk egyik legszebb céljához: a dévai várrom megtekintéséhez. — A városból nézve el nem tudtuk képzelni, hogyan fogunk csak így gyalogszerrel szárnyak nélkül feljutni oda a magasba, olyan közel vannak az éghez, olyan elérhetetlennek látszó messzeségben tünnek fel azok az omladozó falak.

Útunk eleinte kényelmes, szerpentin utakon vezetett, hol minduntalan megállottunk, itt gyönyörű kilátást, amott érdekes növényeket megnézni. Téglás Gábor főigazgató, kit egész, kis sereg követett lépten nyomon, rendkívül érdekes magyarázatokkal keltette föl érdeklődésünket minden, minden iránt, a mi csak útunkba akadt. Áhitatosan lestük minden szavát és ő ugyancsak kitartó türelemmel, barátságosan világosított fel bennünket a dévai vár bevételeéről szóló történeti tények állásáról, a környék hegységeiről, azoknak tartalmáról, szóval, mint egy élő conversations lexikon, mindent tudott, mindent elmondott, a mit ilyen magamforma leányok csak felfoghatnak. Űde, tavaszi idő volt! Mi teli tüdővel szívtuk magunkba a balzsamos, akáczirágos levegőt, gondtalanul átadva magunkat a természet iránti rajongásunknak. Észre sem vettük s ott állottunk a hegytetőn, néma elragadtatással nézve sokáig, mozdulatlanul a tüneményes kilátást! A kék hegyek átellenben merengve nyújtják ég felé ködbe elenyésző csúcsaikat, alant a város nyújt bájos képet; a mint szerényen, félénken meghúzódik, támogatást kérve az erős hegyekből: »völgy felett, a bérz alatt középen.«

És, hogy tökéletes legyen a kép, láttuk az arany színben pompázó, lemenő napot, a mint elsülyedt a rózsás felhők tengerébe, végső sугaraival még egyszer beragyogva a beláthatatlan messzeséget, a dévai vár pusztuló, omladozó falait, az ég és föld egymásba olvadó széleit.

Miért nem vagyok festő, hogy ecsettel kezemben próbáljam képét adni a felséges tájnak? Vagy miért nem vagyok költő, ékesen szóló, ihletett költő, hogy el tudjam mondani, milyen szépet láttam és mit éreztem amott a hegytetőn?

Sötétedni kezdett. Indulni kellett hazafelé! Haza-

felé? Megdobbant a szívünk e szóra! Haza mentünk, de nem tudtuk hova és nem tudtuk kikhez?

A népkertben sűrű embertömeg várakozott reánk, mert t. i. magánházaknál voltunk kettesével-hármasával elszállásolva s a szíves dévaiak előnkbe jöttek, hogy kiki diadalmasan haza vigye a maga vendégeit. Ha mi aggódva, szívszorongva lestük új környezetünket, azok is nem kevesebb kíváncsisággal vártak bennünket. Hallo!tam, a mint egy kis fiú annál a családnál, hol mi voltunk elszállásolva, megérkezésünkkor sietett tudatni anyjával: »Mamám! itt vannak a vendégek! Olyan szépek és jókedvűek is!« Mi persze igyekeztünk a kis hírnök rólunk táplált jó véleményét megszilárdítani.

Fáradtan, kimerülve a sok gyaloglástól, álmosan a korai felkeléstől, alig vártuk, hogy már lepihenhesünk Habár majd leragadtak a szemeink, mégis megszámláltuk a hagyományos szokáshoz, híven, a szobanegy sarkát, félálomban mormolva: »Ne felejtse el mit álmodtál!« »Álmodj szépeket!« »Jó éjt!« De itt már egészen elaludtunk.

Oh mennyire szerettük volna csak egy kicsit is föllebbenteni a jövő misztikus fátyolát, de hiába! Olyan fáradtak voltunk, hogy mitsem álmodtunk s így másnap reggel kissé csalódottan, de korántsem leverve, avagy rosszkedvűen siettünk a főigazgató lakására a rendezvous-n pontosan megjelenni.

Hogy milyen véghetetlen kedvesek, szívesek voltak irányunkban a kedves dévaiak, azt én leírni képtelen vagyok. De legyen szószólónk az a sok, megelégedett örömtől sugárzó arcz, melylyel másnap elmondtuk egymásnak élményeinket, az az igyekezet, melylyel túl akartuk egymást szárnyalni házigazdáink szeretetreméltó jóságát ecsetelve.

Déván megnéztük még a realiskolát, az ottani szertárat, hol a legkülönbözőbb éghajlatok ellentétes állatai vannak a barátságos egyetértésben, szép csöndesen elhelyezve; a régészeti muzeumot, a különböző korokból fennmaradt kémlékeket; a tanít óképzőt, az állami leányiskolát és aztán vezetőink: az állami leányiskola igazgatónője: Borostyány Béláné, Boga Károly igazgató és Téglás Gábor főrealiskolai főigazgató kíséretében kimentünk a vonathoz, mely teljes gőzerővel repített Vajda-Hunyad felé.

Rövid pihenő után, megint nyakunkba szedtük a világot. Először természetesen az ország egyik kiváló nevezetességét: a várat néztük meg.

Az alsó, tökéletesen restaurált lovagtermet, a kápolnát, a Mátyás király dolgozó szobáját, az aranyházat, a vár minden bejárható zegé-zugát betöltötte a lányok pajkos vig nevetése. Majdnem megbotránkozva néztek reánk le a falakról a fekete hollók, hiszen ilyen zajt még az öldöklő harcok idejében sem igen hallottak. Különböen egykedvűen nézik évszázadok lepergését, az idő eszeveszett gyors rohanását. Űk tudnak, látnak, hallanak mindent, csak nem beszélnek, pedig mennyit mesélhetnének a dicsőségéről, fényéről és borujáról egyaránt. — De a hollók hallgatnak — és mi tovább megyünk.

Meglepően szép a kilátás az őrtoronyból. Míg egyfelől a Zalasd szeli át ezüstös habjaival a földet, csábító csattogásával csalogatva, kristálytisza vizével szüntelenül hívogatva, hogy szinte kedve támadna az embernek leugrani a mélységbe, oda a vízi tündérek közé Szemközt a várbörtön félelmes falai meredeznek reánk, másfelől a hegyekkel körülövezett város nyújt elbájoló képet, melyet a ragyogó, tiszta égboltozat zár be.

A várfokot befutotta, körülhálózta a repkény, kapaszkodó indáival átölelve a falakat. Olyan jól esett nekünk egy egy szép, zöld levélkét leszakítani, hadd hozzunk emléket magunkkal a regényes szépségű Vajda-Hunyadból.

A várudvaron meglepetés várt reánk. Egy fény

képező gép volt felállítva, hogy az arczok verőfényes, derült mosolyában megörökítse a kirándulás folytonos élvezeteit és gyönyöreit.

A várból a gyárba vezetett útunk. Mostanig a természet csodái tartották bámulattal telve lelkeinket, most azonban a tudomány nagyszerű vívmányai, az ész mesés produktumai készítették hangosan ki kitörő csodálkozásunk nyilvánítására.

A vaskövet és a vaskiolvasztásához szükséges faszennet úgy nevezett csillékben a légen keresztül kifestett köteleken szállítják, hogy a szállítás megkönnyítessék. Az ásványokat rétegenként rakják a kohókba, hol az 1600 - 1800° nyi meleg egészen átfőmálja azokat, feloldva az oldható, elégetve az elégethető anyagot. A vas, mint nehezebb, leülepszik, a salak fölszállva egy oldalcsövön kifolyik.

Az óriási hályhákba szabad szemmel nézni nem lehet, ezért sötét üvegen keresztül bámúltuk az odabent folyó, vakító fényes, emésztő életet.

A tolyékony vasat, egy 800 lóerejű gőzgép segítségével kiöntik a kohókból. Sisteregve, sziporkázva zúdul elő a pokoli láva! Szikrák szállnak fel s esnek alá! Egy ártézi kút tűzből! egy vulkanikus kitorés, mely felperzselne, összezúzna, szétdarabolna megsemmisítene lángoló, tüzes haragjában mindent, ha okos emberek nem állítanának útjába formákat, melyekbe a rettenetes tűztenger beleomlik! Borzasztóan szép volt az a látvány, mely annál is inkább meglepett, mivel csöppet sem voltunk elkészülve reá.

Hanem már türehetlen volt a hőség odafenn, helyén valónak találtuk odább állani. Különbben is szokatlan fülnek rendkívül kellemetlen az az örökös sürgés-forgás, jövés menés, zakatolás, kalapálás. Alig vártuk már, hogy lent legyünk, megszabadulva a fűlsike titó, éktelen lármától, mely a vajdahunyadiaknak föl sem tűnik, sőt megszűnve, hiányoznék is, mert hiszen a molnár legédesebb álmaiból is fölébred, ha malmának egyhangú moraja véget ér.

Megtekintettük még a kovácműhelyt, a javító gépgyárat, s aztán kiki sietett a maga szállására. Most megint nyílt alkalmunk a magyarok sarkalatos jellemvonásáról szerzeti tapasztalatainkat gazdagítani, a mennyiben ismét magánházaknál voltunk elszállásolva. Annyi izgatottságot, annyi alkalmatlanságot, egész kis revolúciót okoztunk és mégis szívesen láttak a jó *vajda-hunyadiak*, a mint az egyik kalauzunk, Stroiny főmérnök tószájában kijelentette és bizvást számítanak reá, hogy látogatásunkat megismételjük, ha azt már meg nem is hosszabbíthatjuk ezúttal.

Korán kellett takarodót fűjni, mivel másnap reggel napfelkelte előtt talpon kellett lenni az egész kiseregnek. Még egy búcsút intve vezetőinknek s a büszke lovagvárnak, indultunk Petrozsényba. Utközben Piskin kiszállottunk, hogy az itt elesett hősöknek felállított emlékoszlopot megkoszoruzzuk. Fehér szalagos, aranybetűs koszorú volt kegyeletünk kifejezője. A szalagon e szavak állottak: »A piskii hősök emlékének, a kolozsvári tanítónőképző intézet.«

Lélekemelő, megható kis ünnepélyt rögtönözünk ott, elénekelve Pataki zenetanár vezetése alatt a hymnust és a szózatot. — Az igazgató e szavak kiérteében: »Hazánk szabadságáért elesett hősök emlékének kegyeletünk jeléül.« az oszlop talapzatára helyezte a koszorút. — Aztán folytattuk utunkat tovább Petrozsény felé. Itt megnéztük a köszénbányát, de csak kívülről, a szénosztályozókat, hol 4 osztályba csoportosítják a szenet, alakjának megfelelőleg: koczka, darab, dió és por alakba.

A különböző gépeket szemléltük még meg s aztán a legvígabb kedélyhangulatban elfogyasztott ebéd után kikocsiztunk a szurduki szoroshoz. Ez volt aztán az út! Előttünk, mögöttünk, oldalt erdők, üde illatos fenyvesek. A partok meredek szikláiról bűgő vízecséek

rohannak alá a zsilivel ölelkezni, egybeolvadni. Oh be szép, be gyönyörű szép itt minden! Mennyi érzés, mennyi szenvedély él és uralkodik itt, a természet e tündéri tájain, mert beszélnek ám az erdők, a vizek, az óriási kövek, melyekből egész várakat alkotott a természet! Milyen boldogság lehet itt lakni és hallgatni miről susognak a fák terebélyes lombjai, mit regélnek a folyó csacsogó habjai, mit rejtenek komor, mély hallgatással magukba a hegyoldal titkolódzó sziklái. Oh hogy szeretem a hegyeket! Büszke vagyok arra, hogy Erdélyt nevezhetem hazámnak — és szerencsétlennek érezném magam, ha nélkülözni kellene az égbe nyúló kék hegyeket s a sűrű erdőségeket.

Úgy cseng a fülemben ez a sor: »Azt a völgyet, azt a bércezt sohasem feledhetem!« nem! mert a szívemet kellene kitépniem, hogy ne szeressem kimondhatatlan rajongással a vonzó hegyeket, hogy elfeledjem valaha ezt a leírhatatlan festői tájat.

Irigylésreméltó, boldog ember az, ki a szurduki csodaszép szorosban épített magának nyaralót!

Ettől az isteni helytől is meg kellett válnunk. És most már azt sugdosták fülemben a vonat zakatoló kerekei: »Haza megyünk!« »Haza megyünk!«

Bucsuzkodtam a gyönyörű vidéktől, a Retyezát havas csúcsaitól, a bámulva reánk tekintő hegyektől, fenn, a magasban repülő madaraktól, a fák közül kimosolygó kastélyoktól és aztán hallgattam tovább, milyen szépen mondják a kerekek: »Haza megyünk!« Úgy megdobbant a szívem e szóra! hiszen már vágyódtam kincses városom után, hogy ott is elbeszélhessem fűnek-fának mennyi szépet láttam, mennyi érdekeset tapasztaltam rövid három nap alatt.

Csak társnőim és magam legforróbb óhajának teszek eleget, midőn szívem mélyéből köszönetet mondok mindenekelőtt szeretett igazgatónknek: Heinrich Józsnak, azért a fáradhatatlan, önfeláldozóúságért, édes anyai, gyöngéd gondoskodásért, melybenminket részesített, melylyel csak a mi jólétünket és kényelmünket tartotta szem előtt. Legyen a mi önzetlen ragaszkodásunk és tiszteletünk mély hálánknak és köszönetünknek tolmácsa.

Hálával és köszönettel tartozunk az Erdélyi Kárpát-Egyesületnek, mely annyi szíveséget tett velünk és értünk s a melynek a kirándulást vezető képviselőjét a kisebb útitársak, hálájukat akarván kifejezni, a »jószívű úrnak« neveznek maguk között.

Fogadják végül hálás köszönetünket mindazok, kik bennünket mindenfelé kalauzolni, elszállásolni és oly kitünő ellátásban részesíteni szívesek voltak és engedték azon tiszta szívből jövő óhajunkat kifejezni, hogy mi kolozsváriak is minél előbb megmutathassuk nekik, hogy tudjuk ám itt is, mi az a törzsgyökerez magyar vendégszeretet, mely nekünk annyi boldog, feledhetetlen órát szerzett rövid útunk alatt.

A Meleg Szamos forrásai.

— Viszonválasz *Hangay Oktáv* urnak. —

Irta: **Czirbusz Géza dr.**

Yalahányszor nagy embereket epigonok támadnak meg, mindig eszembe jut *Sturm* Juliusnak kitünő meséje a pacsirtáról. Hangay úr már másodizben hallatja nézetét *Hunfalvy* János jeles geografusunk felületességéről, s talán megismétli har-

madszor is, mivel »scripta non erubescunt.« Igen szerettem volna, ha az *Erdély* című folyóirat a *Földrajzi Közlemények*-ben megjelent replikámat paralelle közölte volna Hangay úr feleletével, hadd lássa mindenki, mit mondtam én, s miket felelt reá Hangay úr. Akkor könnyen megalkothatta volna kiki véleményét és teljesen fölölegessé válik viszontválaszom. De mivel ez nem történt ¹⁾ kénytelen vagyok megismételni szavaimat.

1. Hangai felületesnek mondja Hunfalvyt, mert 1865-ben és 1886-ban Schmidl könyvére hivatkozik. Májig ez az egyedüli monografia a Bihar hegységről, s akármennyit járt Hangay úr a Biharban, úgy mégsem ismeri azt, mint ismerte Schmidl 34 év előtt. Végre olyan tudós nincs a föld kerekén, ki mindenről saját szemével meggyőződik, minden kérdést összes részleteivel együtt a helyszínen tanulmányoz vala. Ezt még Hangay Oktáv úr sem tette, mert nem tehetette, midőn a paprikáról megírta értekezését. Pedig a paprika nem Magyarország geografiája.

2. Nem felületeség, ha Hunfalvy nem használhatta 1886-ban Primicsnek 1892. jan. 1-én és Hangaynak 1897-ben megjelent értekezését; az utóbbiban különben semmit sem talált volna a Szamos forrásaira nézve, mert Hangay maga Schmidl-t követi, az a kevés, de értékes rektifikáció pedig, melyet polemizáló cikkében 1899-ben publikál, a megboldogult Hunfalvyra már közbős.

3. A cikkelynek személyeskedő részére (monosophotai? refektorium) nem reagálok, csupán azt jegyzem meg, hogy ne vádaskodjék Hangay Hunfalvyra, hanem hozza maga tisztába a Meleg-Szamos forrásainak kérdését s ne nekem ajánlgassa a Bihar karsztűnemiényeinek leírását. De fogjon maga leírásához, mert közelebb van hozzá és természetrajz tanára a kereskedelmi iskolában, hozzá megtermett, kitartó turista, győzi tehát az utánajárást. Én megtettem kötelességemet az Aranyos mellékének karsztos tűneményeinek leírásával s Erdély egyéb részeinek bejárásával, a mikor még Hangay úr a tanári oklevél megszerzése érdekében a kolozsvári egyetemet frequentálta.

4. A mi a szobatudósságomat illeti, bárha az volnék! Sajnos, még távol vagyok a tudósságtól, ámbár dr. czímem van vizsgálát, nem kegyelem vagy folyamodás folytán. De hát itt is merészet mondott H. O. úr, mert Szegeden a paprika-földek közötti túristakodásomon igen becses adatokat gyűjtöttem a Nagy Alföld geografiájához, miről H. O.-nak fogalma sincsen, Szeged néprajzához, mi szintén vad, idegen terrenum H. O. úrnak. Igen örültem volna ezek után, ha H. O. társomúl szegődik a paprika-földek tanulmányozásánál, akkor nem írt volna oly dolgokat a paprikáról.

5. H. O. igen meglehetett szorúlván argumentációjában, mert hiszen én nem leírását, hanem élczelődéseit mondtam igen kis körben élvezhetőknak. Leírásai eléggé jók s ha kevésbbé hajszolnák a hatást és eredetiességet, még jobbak lehetnének.

6. Nagyot módosított mondásain ezenkívül a 2-ik cikkben. Az első támadó cikkben ezekkel vitézkedik:

¹⁾ Hiszen egyszerre közöltük mind a két cikket és ezzel, azt hisszük, cleget tettünk kötelességünknek. Szerk.

»... a Meleg Szamos forrásvidékén, mely különben még pontosan sem kikutatva sem leírva sincsen. Mit gondoljunk (no, no!) p. a magyar tudósaink e felületeségéről, midőn Hunfalvy a M.-Szamosról stb.«

Második cikkében már így beszél:

»... M.-Szamos forrásvidéke átkutatva s földrajzi hűséggel leírva ma sincsen s Hunfalvy idevonatkozó adatai tévesek s még Schmidl után is felületesek.«

(Ahá!) Ez már euphonismus, egészen más, mint az első cikk harcziás merészsége.

7. Végül még csak azt vagyok bátor megjegyezni, ha alkalma lett volna H. O. úrnak Hunfalvy János geogr. tud. előadásait az egyetemen rendszeresen hallgatni s a geogr. módszerével megösmernedni, igazság-érzete visszatartott volna attól, hogy e jeles tudóst, e kiváló munkását a magyar geografiának, felületeséggel vádolja.

A „Kincás“ romjainál.

— Emlékezés egy kirándulásra. —

Írta: Csulak Lajos.

Megállok magamban, lekukkasztom a fejem és elgondolkozom: hová vezesselek nyájas olvasóm! Melyik zúgábau e parányi hazának? Kell, hogy szépet mutassak neked, és fenségeset. De hát melyik nem szép, melyik nem fenséges!

Felvetem a szemem: előttem áll északon az öreg Czibles. Mintha integetne vén kopasz fejével: „Nó, hát nem jösz! Hiszen várlak!“ Vagy elnézek nyugatra, délre, amott a Vigyázó, emitt a Retyezát csábítgat; bizony nem vagyok képes választani.

Szép, szép!

Vagy akár ne is mozduljak, bár merre tekint szemem ezekkel a hegyekkel, vizekkel betarkított országon, mindenütt úgy tolnak elém a helyek, melyeket vagy a természet alkotása, vagy az emberi indusztria vagy a múlt idők emléke avatott szentté.

Hát merre vezesselek!?

Elég-e, ha tele szívod magad a gyönyörrel, mi a természet nyújt! ha kiimádkozod magad a templomban, melynek kárptja az égboltozat, orgonája a mennydörgés! Avagy többre vágyol? kell még egy kibékítő, egy megnyugtató érzés is az iránt, hogy az ember mikép régulázza a földet, hogy a kutató ész, a vágyó törekvés mikép siet a tökéletesedés felé! Ez kell? Vagy talán szeretnél egy emléket, a mely felidézze lelkedben a múlt idők eseményeit a hol végig álmodd annak az ezer évnek zaját, a mely alatt magyar lakott e földön!

Melyik kell? válassz, mert van elég bőven.

Bizony ezer kincscsel rendelkezünk ezen a maku-
lányi kis földön, de restek vagyunk a kiaknázására;
minden rög életről beszél, csak nem sietünk azt a be-
szédet megérteni.

Sohasem tudtam felemelkedni arra a magaslatra,
mit »kozmetopolita« néven ismer a világ! Isten tudja mi
van abban: elnézem ezt a harangvirágot, ott termett
valahol ezer kilométerre innen; éppen olyan kék, mint
a melyet a lábom elől téptem s azt még sem szeretem,
de ezt elteszem emlékül. Megvizsgálom a földet, csak
amúgy termi a bele vetett magot, mint a mienk; az
még sem tud lebilincselni magához, ehhez pedig epedve
vagyom. A fák éppen olyan rúgyeket hajtanak, patak
zúgás, madár dal nem különb, s nekem az még sem
kell. Ide vágyom a mienkhez, itt érzem magam honn.
Isten tudja! talán értem. Bizonyosan értem. Oh! a föld
tud beszélni, én hiszem, csak érteni kell a nyelvét!

Akarod megtanulni a nyelvét? oh, az igen egy-
szerű: vessen el csak a sors idegenbe egyszer, ott majd
megtanulod érteni: mit zúg a szél itthon!

Merre induljunk?

Én a Székelyföldre vágyom. Akarsz velem jönni
nyájas olvasóm? Akkor elvezetlek. — Ez alkalommal
csak képzeletben utazunk, de én láttam a két szemem-
mel. Hát elmondom neked is, a mit láttam.

* * *

A málnási fürdőn üdültünk a nyáron. Csak azért
nem írom le ezt a kis fészket, mert felteszem, hogy
minden olvasóm ismeri. Egy kis kompániát alkot-
tunk, de a melynek tagjai mind kiteltek a mi famil-
liánkból. Velünk volt a deák-gyerekek, a ki még a kol-
legium padjait üli, de nagy hajlandóságot érez elbo-
lyongani a természet ölében; azután a Pista jogász, a
nénjük, a fiatal professzor a hugával, meg én. A
hat tagból álló társaság elhatározta, hogy felkeressük
a Kincés romjait, felmászunk a Bodoki kavas tetejére
s onnan szét nézünk Háromszéken. A határozatot nem
sokára követte a tett. Mindjárt másnap hozzáláttunk az
utikészülődésekhez. Ételről, italról gondoskodtunk, azon
kívül fogadtunk egy székelybát, a ki pakkhordozó, de
együttal kalauz gyanánt is szolgált. Másnap korán, mi-
kor a nap csak akkor kezdett felbujni a hegyek mö-
gül, mi már haladtunk fel a Vereczpatak völgyén. Egy
sötét, mély árok, jobbról balról égig nyuló hegyek,
melyeknek oldalát sűrűn nőtte tele a bükk. A kis
patak akkora kövek között csuronkál, mint egy
nagy asztal fedél; úgy képzeltem magunkat itt alant,
mint annyi kis bogarat. Önként azt gondolja az ember
magában: milyen kicsi vagyok én, ehhez a nagy hegy-
hez képest. Bolond magas fejekkel csak úgy néztek
le reánk, mintha mondanák: mit mászkáltok itt a lá-
bainknál! A felkelő nap élesen világította meg az or-
mokat, de mi sokáig még mind árnyékban utaztunk.
Hja! Jó magasban kell már ma, a mikor eszébe jut,
hogy ezekben a zúgokba is be kellene pillantani!

A szép nyári reggel, a véghetetlen szabadság ér-
zete, mely a szabad természetben mindig meglepi az
embert, vidám kedélyre hangolták a társaságot. Foly a
tréfa s az ének! Kellemes scénák voltak, mikor az
egyik nagy kőről a másikkra kellett ugrani. Oh az a

fiataloknak egész könnyen ment; mint a zergék ugrot-
ták át a távolságokat, hanem a néni, meg mi az öre-
gebbek bizony néha a Szilágyi János uram kemény
karjaira apelláltunk. Hát persze, könnyű volt engemet
a ki mindössze is nem érem el a 60 kilót, hanem a
néni 86 mivoltára csak megjegyezte János uram: »Ugy
látszik, hogy a tekintetes asszonyt az ura nem veri el
a váiluról, — Hiszen költői hasonlat nő! arra vonat-
kozik, hogy a malacok között egy némely azért gyenge,
mert a többi elveri a vajútot. De hát nekünk az is jó
volt. Aztán a nagy természet kebele azzal a furcsa sa-
játsággal bír, hogy kiegyenlíti szépen azokat a válaszk-
falakat, melyeket a kőfalak emelnek.

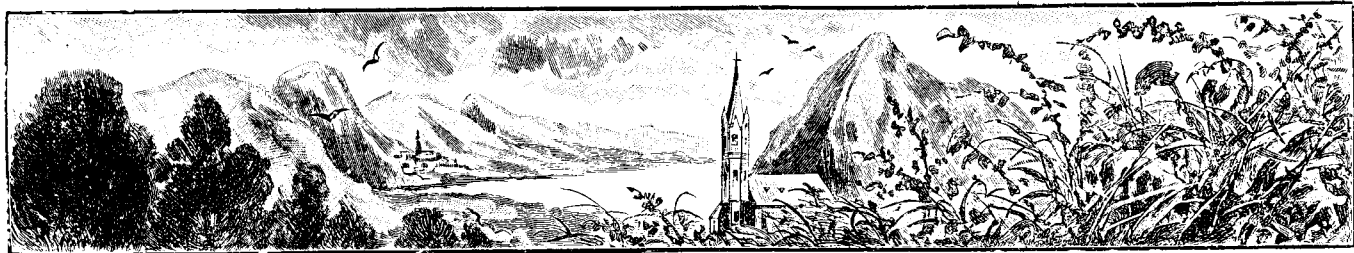
Menegettünk lassan. Elöl Szilágyi bá, a vezető,
utána két hölgy, azután mi a professzorral, míg a deák
gyerekek nem tartottak seholy sort; hol elől csatangol-
tak néhány lépésre, hol hátul maradtak el egy jó da-
rabra. Őket minden érdekelte nagyon. A hány olvas-
ta, arra mind fel akartak mászni, mert ott vagy ma-
dár-fészkeknek, vagy mókusnak kell lenni. Alig bírtuk
leperelni róluk. A mint a völgy véget ért s kezdtünk
menedékesen emelkedni telfelé, ott már a páfrányok
óriási példányait találtuk. A fiúk kereken rakták vele
az egész kalapjukat, a miatt nagyon hasonlítottak az
indianokhoz, kik tőlfelé fésült hajukat hosszú tollak-
kal rakják tele.

Kilenczre járt már az óra, mikor felértünk annak
a hegynek a tetejére, mely elfölte előlünk a kilátást.
Mint amatőr turisták, aóban a hitben éltünk, hogy ha
már fenn leszünk, akkor éppen helyben is leszünk, a
mi után már nem következik egyéb. Meg is interju-
holtuk e miatt Szilágyibát, a ki először elmosolyodott,
azután pedig biztalt rőla, hogy az éppenséggel csak
a fia lesz a többinek, mivelhogyhát még csak azután
következnek az öregek. A biztalt tökéletesen igazza is
volt! Mire kiértünk a tetőre, akkor láttuk, hogy csak
a kis lábujkjáján járunk még annak, a hová voltaképp
igyekeztünk. Ez azonban legkevésbé sem lohasztotta
a kedvünket. Először is Szilágyi bá' elővette a kenyé-
ret, a szalonát, leült egy nagy kőre, azt mondta, hogy:
ebédel. A példa hamar elragadt ránk is. Végigheve-
redtünk egy széles koronájú bükk alatt, elővettük a
sültet, meg egy-egy kupicza fenyő vizet, a mely úgy
látszik kitűnően ízlett mindnyájunknak. Még a nők is
megrepetálták.

Körülnéztem a vidéken. Úgy képzeltem magun-
kat, mintha egy nagy teatrumban lennénk, a hol mi
vagyunk a szereplő személyek, ezek a hegyek pedig
itt körül, a néző publikum. Ni, hogy ágaskodnak ke-
reken egymás háta mögött! Emennek csak a feje lát-
szik a másik vállán keresztül. Egyik egészen kopasz;
megviselte az idő; elhullott a haja, míg a másikat fel-
végig élénk zöld köntös fedi. Amaz ellenben tarkát
vett magára: egy-egy tábla piroslevelű nyár, úgy vette
ki magát a többi zöld között, mintha megfoltozták
volna.

Szép volt!

Itt azonban sokáig nem maradhattunk. A Kincés
romjaim még mintegy 3 órára, a Bodoki városig pedig
5 órára volt szükség. Felfrissülve az egy órai pihenés-
től, meg a villás reggelitől, eddigi vidám kedéllyel foly

tattuk utunkat. Ezentúl már csak járatlan utak és marhajárások vezettek. A hegyeket mindenütt cser és bükk borítja; néhol akadni egy kis tábla nyárra. Abban állapodtunk meg, hogy egyenesen a Kincésásnak tartunk s ha időnk engedi, csak azután megyünk fel a Havasra. A szándékunkat azonban megváltoztatta Szilágyi bá, a ki nemcsak ügyes, de eszes vezetőnek is bizonyult. Azt ajánlotta, hogy menjünk egyfolyvást a havasig, ott pihenünk nagyot, onnan úgy is egy déli kitérés a vár, menjünk oda utójára. Ezt még azért is, mert ha eles-teledünk akkor a vártól nem messzi van egy isztina, a hol meglehet hálni, de a havason ez már sokkal nehezebb lenne.

Ugy is történt.

Haladtunk lassan. A mint egymásután értünk fel ezeken a végnélkül valónak látszó hegyeken, a társaság is kezdett annál szótlanabb lenni. A nőket nem fogta a vidám nevetés, a fiúk már nem kíváncsoztak a fára, a professzor úr, ki addig meg akart gyilkolni a vidék formájának leírásával, mind gyérebben szólott, de annál gyakrabban törölte a homlokát. Csak Szilágyi bá látszott mindig egyformának. Czammogott elől, a kurtaszáru pipájából nagy füstöket eresztve. Ha kiegészzt közben a dohányja, úgy is eltartotta a szájában sokáig. Időközönként ismét rágyujtott. A kalapja karimájáról elővette a *zacskóját*, kiűtött a kovával, a taplót rányomkodta a hüvelyke-körmével, s fujkálta, a mig teljesen meggyult — aztán »Uram Jézus segíccs meg« — mondta s indult tovább. — Kettőre járt délután az óra, mikor Szilágyi bá rádöbbsentett botjával a földre s azt mondta: helybe! vagyunk. Szótlanul, kifáradva dől-tünk le mindnyájan a zöld pázsitra.

Tehát itt vagyunk! Hálá legyen. Vegyünk először lélekzetet, aztán majd szerte nézhetünk.

* * *

A Bodoki-havas magasságra nézve nem vetekedhetik sem a Keleti- sem a Déli-Kárpátok ismertebb ormaival. Azok között csak középszerű számba mehetne; magassága a katonai térképen 620 ölre van téve, de Háromszék belsejégyei között szó nélkül a legnagyobb. Déli oldala csak fűvel van benöve, a mi a kilátást igen kellemessé teszi: nem áll a szemnek semmi útjában. Kiállottunk a tetőre — sem azt az érzést, sem azt a kilátást azonban leírni nem lehet. A mellett minden betű csak halvány kép. Szemben velünk pompáznak a Déli-Kárpát hegylánczai, melyek csak kevés-sel törtek meg, hogy addigi irányukat megváltoztatva, — ezt a szép hazát, mint az édes anya — szerető karjukba öleljék. Lábaik alatt terül el Brassó régi ódon épületeivel, melyek közül a Fellegvár úgy szökik ki fehérre meszelt falaival, mint egy pajzán kis leány. Kaz-czér szemekkel csillog s ha nem akarod is a szemedbe

csillan. Attól kezdve mi hozzánkig a Szépmező fekdűt meg némán s úgy cdtűri, hogy a székelv szorgalom ekével szántsá fel hátát, a miért aztán gazdag kalász-szal fizet. Hol a Fekete-ügy siet az Olt keblére, azon alul már a Barczaság kezdődik; hanem ők — úgy látszik — jobban szeretik a Szépmezővel egymást, mint a rajtok élő emberek. Olyan szeretettel simúlnak össze, hogy semmi sem mutatja: hol kezdődik az egyik, hol végződik a másik. Hogy nem tanúlnak az emberek a természet könyvéből! Brassótól keletre valami halvány barna köd burok húzódik hos-zan. A közben felcsil-lanó bádogos tornyok mutatják, hogy az ott Hétfalu, a csángók országa. Meddig jobbra az Olt völgye, balra a Feketeügy völgye összébb szorúl, tisztán lehet látni Bodolát, a Bélyek ösfé-zkét. Hej! mennyi emlék újul fel képzetünkben, ha csak a nagy Bély Pálra gondolunk! fentebb Nyén, Márkos, Bikfalva, Lisznyó, Uzon, Laborfalva, Szentivány, Réty, Komolló, majd a középén Aldoboly, Kokös, Szotyor, Ilyefalva, Kilyén, Sepsz-Szent-György terűlnék. Szt.-Király, Árkos, Kőrispatak, Kálnok, Zalán kiűttek a hegyek oldalaira, onnan pislognak le, az alatt elterűlő síkra; mig a lábunk tövé-nél Gidófalva, Angyalos, Fotos, Martonos, Étfalva, Zoltán, Bodok, Oltszem húzódtak meg. Keletre nézve már változik a panoráma. Eresztevény tájékán már összébb szorúl a folyó medre, de Bitánál ismét kinyilik, hol Magyarós, Rama, Egerpatak, a két Borosnyó, Zágon, Papolcz, a középén Maksa, Léczfalva, Czófalva, Barátos, Páva, Páké, mig az innenső oldalon Dálnok, Albis, a tulsón Kovászna, Kőrös telepedtek meg, ezek felett a Nemere, Nagy Sándor, Csukás, Szilon és Dobrozsín uralják a teret és néznek le komoly méltósággal. A kigyózó országúttak, mint valami ezüst szalagok nyargálnak körül, mig a két hőmpolygó folyó áldást adóan öntözi.

Festői látvány! valami meg nem nevezhető ihlet-ség száll meg itt a magasban, ha letekintesz arra, a mi ott alól van. Hálaadásra nyilik az ajkad a Mindenható iránt, a miért nekünk adta e hazát. Teljesen tudod méltányolni a nagy székelv író-t, a mikor írja: *) „oly szép, oly nagyszerű volt e látvány, hogy a szem nem győ-zött él- és gyönyörrel eltelni, az ember nem tudott e varázsponttól megválni, hol minél tovább nézett, annál több részletet, addig észre nem vett szépséget fedezett fel.“

Valóban!

Sehonnan e vidéket olyan pompában be nem lát-hatni, mint erről a pontról. Az az erdőszegély, mely keleten, délen, az Öreg Kárpáthoz, nyugaton a Hargit-tá-hoz számítja magát, az az alatt elterűlő nagy róna, az az ezer csillogó torony, az valami szép volt!

Dehát ez nekünk csak egyik pontja vala czélunk-nak. Gondolnunk kellett arra is, hogyha már kivettük ré-

*) Orbán Balázs: »Székelyföld leírása«

szűnket abból, a mit a természet nyújtott, vegyük ki másból is. Elvégeztük ebédünket, kipihentük az út fáradalmait, elteltünk a természet élvezetével, felpakoltunk ismét, neki csaptunk a Kincses vár felfedezésének.

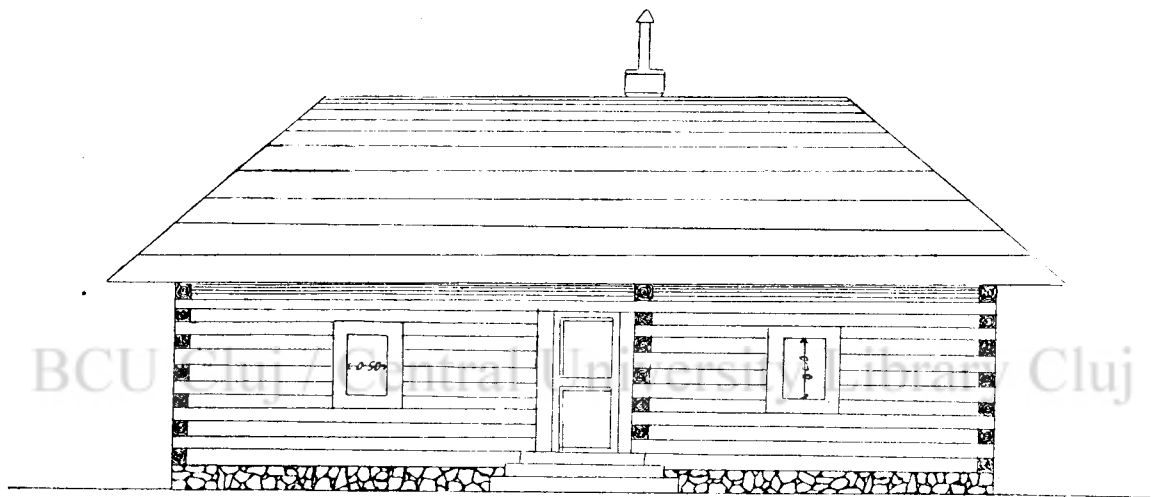
A Bodoki havastól délnyugati irányban egy ki nyulvány szögellik az Oltra, attól néhány ezer lépésre e csucsra, melyet teljesen ural a völgy, épült a vár. Ki építhette? mikor építették? és ki volt annak ura? — arra nézve sem Kóváránál, sem Orbán Baláznál nem kaptunk semmi adatot, sőt még a hagyomány is hallgat róla. Orbán szerint még a neve is újabb keletű; hihetőleg onnan eredt, mert a nép *kincset* vélt ott elrejtve lenni s azt próbálta *ásni*.

Mikor ezelőtt 30 évvel a vártom először lett vizsgálódás tárgyává téve, elhiszem, hogy volt annyi maradvány, a melyből onnan eredeti alakja megállapítható lett. Az azonban ma már nem így van. Az évek sora mindennap ledob róla egy követ, míg lassan egyik fal után a másik tűnik el az enyészetbe. Annak helyét nyár-bokrok, fiatal bükkök veszik fel, ennek folytán aztán a későbbi unoka, kit vágya ide vezérel csak kő-

vár romjait, Szentlélekvár maradványát, Lemhény felett az úgynevezett Várerősse-romokat. Úgy látszik őseink, vagy talán még az azelőtt itt lakó népek, felismerték e benyulvány fontosságát! Valóban arra a célra alkalmasabb hely alig is kínálkozott volna. E hegyek ormairól tiszta kilátás nyílik keletre, délre és korán észre lehetett venni, akármely irányból közeledett az ellenség. Az a bütözet pedig, a mely Fotostól Angyalosig nyúlik, mintegy emelvény gyanánt látszik alkotva lenni arra, hogy felállj rá és széttekints róla.

Szép, a természettől gazdagon megáldott hely! Mennyit kellene beszélni, ha mindent el akarnánk mondani róla!

Kereken jártuk a rom-maradványokat. Délkeleti és a keleti szögletek a legépebbek, a déli oldal már kevésbé, míg az északin vannak fal-maradványok. A Várhegy alá egy boltíves alagút vezet, de a melyen behatolni nem tudtunk, ez, hihetőleg, valami titkos kijárat lehetett, vagy összeköttetés a nem messzire fekvő Hercecz, vagy Mikóvárához. A régi építkezések mutatnak fel ilyeneket.

Homlokzat.

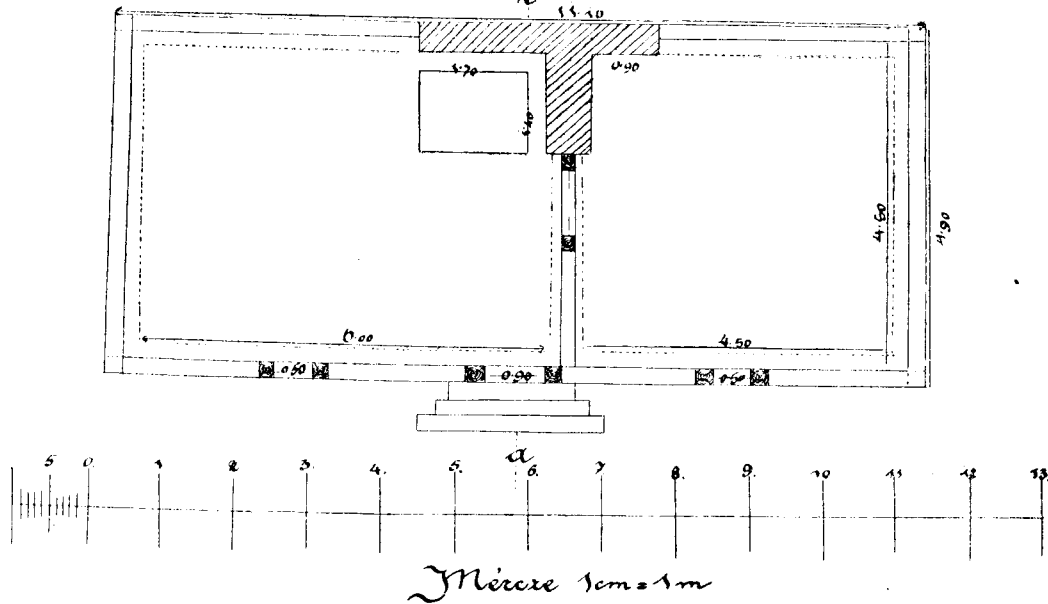
A FANCSALTETŐI MENEDÉKHÁZ TERVRAJZA.

maradványt és egyes falrészeket talál. De hát így vagyunk ma a legtöbb s talán mindenik emlékével a multnak. A maradványokból ítélve különben e vár valamikor hatalmas építmény lehetett. Déli oldala kissé lejtősödő és kaszázóul szolgál, míg az északi teljesen összefügg a Kárpátok benyulványával, melytől valamikor a vársáncz választotta el. Mert az egész hegy nem egyébb, mint a keleti Kárpátok egy ága, mely K.-Vársárhelyen felül kiválván az anyatesttől, egy félkör hajlással benyulik a vármegye közepére. Nyugaton az Olt válassza el a Hargitta ágazataitól. De Tusnád fürdőnél azzal is olyan közeli érintkezésbe lép, hogy ha az Olt át nem törí, egy alacsony nyak által egészen összefüggne vele. Ez a benyulvány pedig igen gazdag. Csikvármegye felőli oldalán rejt magában a kies Szt. Anna tavát, a világhírű torjai kénbarlangot és száz meg száz különféle alkotású gyógyítóforrást. A mult emlékei akkora mértékben találhatók ez aránylag kis területen, mint talán sehol. A torjai barlang közvetlen szomszédságában találjuk Bálványos romjait, alább az Olt mentén Pápvár romjait, a Kincses várral szerves összefüggésbe látszó Bereczvár romjait; túl a Fekete-ügy felőli oldalon Ika-

Végig jártuk, aztán letelepedtünk egy árnyékos bokor tövében

De megszállja az ember lelkét valami kegyeletes ihlet, a mikor szemébe néz a mult idők ezen élő tanúinak! Mennyi sok esztendő látak azok leforgani, hány nemzedéket letűnni! Ha beszélni tudnának! Behunyom a szememet, hanyat dülök egy lehullott köre s úgy elképzelem a múltat! Látom a várurakat, hallom, a mint nyikorogva ereszkednek le a várkapuk és kihajtatnak rajta nehézkes járműveiken. Szolgák, csatlósok, peczerek egész raja követi és féltve őrzik urukat, nehogy baj essék benne, míg leérnek a kanyargós hegyi utakon. Hogy remeg ilyenkor a földnépe, hogy siet kitérni útjából, a mennyire meghallja közeledni. Látom, hogy emelkedik fel csiga-útján a túlsó vár urához a maga nagy kíséretével. Egy egész csorda és csak három ilyen vendég érkezék, bizony gondot ád az elhelyezésre. Elöttem a képe, a mint kora hajnalban felzendül a vadászkiáltás, melynek hangját százszorosan visszhangozzák a körüli bércek. Urak, vadászok fegyverzetten gyülekeznek a vár udvarára, a peczerek alig bírnak az ebekkel. Lónyeringés, kutya ugatás, ember kiabálás, kúrthang

a-b metszet

és a haldokló vadak hörgése teszi zajossá a néma rengetegeket. Néha el-elnyeli egy mély árok, mintha a föld nyelte volna el, de a következő perczen megint egymásik bérczöl verődik vissza a hangjuk, míg aztán lassanként, a mint bennebb és bennebb húzódnak, csendesen elhal minden. Hej, bizony minő más vadászatok lehettek azok, mikor még a vaddisznó csordáslag és a királyi bölény tanyáztak itt! — Itt van a két szemem előtt az a halálos tusa, mit ez erdők két hatalmas ura vívott: az ember, meg a bölény. Ádáz dűhvel rohantak egymásra, mert tudják mindketten, hogy innen élve csak az egyik távozhatik. A vadnak kurta, hegyes szarva a fegyvere; azon mesterkedik, hogy élére kaphassa ellenfelét. Az ember nem ér rá fegyverét használni; szarvánál ragadja vetélytársát s oldalához simúlva addig tapossák kereken a gyepet, míg vagy a vadnak sikerül magasra hajtani az embert s azután lábával eltaposni, vagy az embernek sikerül egy szerencsés fordulatnál szügyébe mártani kését. Azon a helyen évekig nem nő semmi.

Mire a nap kezd alámerülni a szomszéd hegyek mögé, újra felhangzik a kürt tárogató hangja, a mely most gyülekezést jelent. Megtépett ruhákkal, az ádáz tusákban, ziháló kebelrel a sok felindulástól gyülekeznek az urak. Ki-ki napi élményeit hangosan beszéli s úgy közelednek a várhoz. Az elejtett vadakat bival taligákra rakják a szolgálak, zöld galyakkal díszítik fel s szurok fáklyák világánál úgy vontatják az uttalan utakon. Néhol elakad egy-egy valamely mély árok fenekén, azt aztán rúdakkal emelik, hangos hajczihókkal biztatják a jámbor párákat. Nagy későre jár az idő, mikor bekenyarodnak a vár udvarára, hol szakácsok, kukták egész serege várja élesre

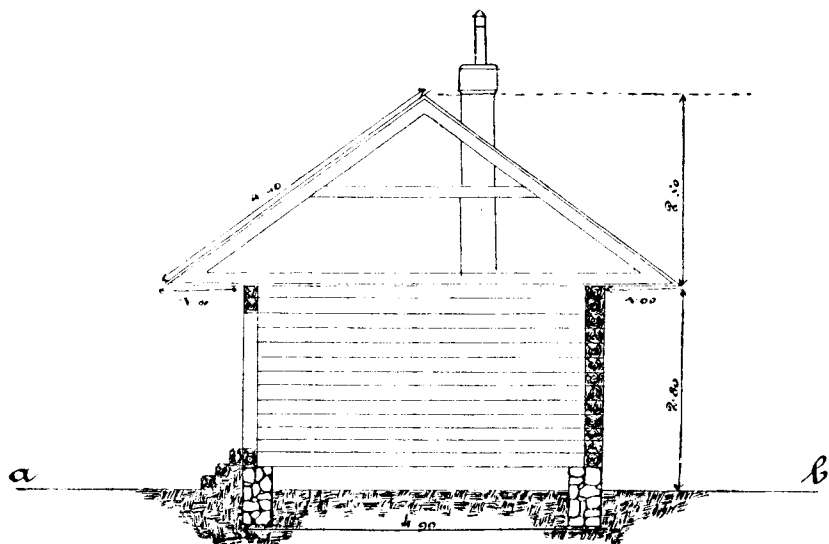
fent késekkel. Az urak már rég vacsoránál ültek. Járja az ártatlan dicsekvés, tréfa és forognak a nehéz billikomok. A fiatal sas versenyt próbál repülni az öreggel, de az öreg megpödrí vastag fehérés bajuszát és viszsavág. A napvigalma, a bor gőze mind jobban hevít, míg itt is, ott is egymásba botlik valamelyik pár. Azoknak aztán fegyvert adnak kezükbe hadd végezzenek. Egy-egy beütött borda, egy eldöngetett mell! Számit is az! Csak vitézi tornajáték az egész, melyet a becsület provokált.

Erdély előkelő világa adott találkát egymásnak. Itt a Mikók, túl a Mikesek, fennebb az Uporok, lentebb a Béliiek, Kálnokyak vitték a házi gazda szerepét; de itt vannak a Bethlenek, kik 4—5 nap utaztak az akkori fogyatékos közlekedési utakon egy ilyen napért.

Mikor pedig felgyúlt valamely határbérczen a lármafa, akkor a várhoz tartozó jobbágyok féltett holmijával behúzódtak a várba, a nagy vaskapukat leeresztették és kezdődött az ember-vadászat. Hej bizony sokszor verték szét a törököt, a tatárt s ki tudja honnan beütött ellenséget egy ilyen parányi vár fokáról!

Ugy tudtam képzelni azokat az időket! Ugy el tudok merengeni az emléküknön. Jó öreg este lenne bele, ha mind el akarnám mondani. És nem vagyok képes eldönteni, melyik nyújtott nagyobb élvezetet: az a két szemem-e, melyekkel nyitva láttam, vagy az, a melyekkel behunyva láttam? Nem tudom! Ha adatnék vala-

c-a metszet

kinék, hogy ezer évet éljen s akkor maga köré gyűjt-
vén az unokáit, elbeszélje a mit átélte, micsoda lenne az. —

Ugy el voltam andalodva

Szilágyibá térített magamhoz; neki megint indít-
ványa volt.

— Azt mondanám, én instálom a tekintetes urakat,
hogy mi innen e máj nap soha haza nem érünk napvilág.
Hanem Bodokra beérünk, ott pedig szekeret lehet kapni.

— Éljen, helyeseltük mind; az indítvány egyhangu-
lag elfogadjatik s annak kivitele ezennel munkába vétetik.

Mégegyszer körül járattuk szemeinket ezeken a
helyeken; ki tudja, jövőnk e az életben többé ide, vagy
soha Mégegyszer átszaladtunk — emlékből azokon,
melyeket itt ma átélünk, azután egyik egy virágot
másik egy cserlevelet, harmadik egy fűszálat tépett
magának emlékül s m gindulunk lefelé

Nyolcz volt már az óra, mikor Bodokon a Teleki
uram *kicsi lószekerére* felgyáróskodtunk s a szép hold-
világon haza koczogtunk.

Azt a napot sohsem fogjuk elfelejteni.

KÜLÖNFÉLÉK.

Erzsébet királynénk emléke.

Egyesületünk választmánya megdí-
csőült királynénk emlékét *Erzsébet-
lobogó* készítésével és *Erzsébet-mem-
edékház* építésével örökíti meg. Az
elnevezésre engedélyt kért *József
Ágost* főherczeg Ő cs. és kir. fensége
utján Király Ő felségétől. Erre vonat-
kozik az alább következő levél, mely
az engedély megadását jelzi

Volosca, 1899. április hó 20-án.

Hivatkozással mult év de-
cember hó 13-án kelt 250.
számu nagybecsű átiratokra és
kiegészítőleg mult év szeptem-
ber hó 24-én kelt 329. számu
iratunkra, van szerencsém *József
Ágost* főherczeg Ur Ő cs. és
kir. fensége legmagasabb meg-
bízásából nagybecsű tudomá-
sukra adni, hogy Ő császári
és apostoli királyi Felsége leg-
kegyelmesebb királyunk a dí-
csőült *Erzsébet* királynénk em-
lékére ott emelendő *Erzsébet
menedékház* és ugyancsak az Ő
emlékére készitendő *Erzsébet-
lobogó* elnevezését legkegyeseb-
ben megengedni kegyeskedett.

Továbbá van szerencsém tu-
datni, hogy *Augusztus* főher-
czeg-asszony Ő cs. és kir. fen-
sége a zászlóanyai szerepet el-
vállalni kegyeskedett.

Egyszersmind *József Ágost*
főherczeg ur Ő cs. és kir. fen-
sége részéről az „*Erzsébet-
lobogó*“-nak költségeire a mai
postával postautalványon 50 frt,

azaz ötven forintnyi összeg utal-
ványoztatott.

Kiváló tiszteletem nyilvání-
tása mellett *Szűcs Sándor*,
cs. és kir. tábornok.

»«

KÖNYVESHÁZ.

Turista irodalmi pályázat.

Az *Erdély* borítékán közzétett
pályázati felhívásra 19 pályamű
érkezett az E. K. E. titkári hi-
vatalához. A feltétel az volt,
hogy írassék meg *Erdély va-
lamely kevésbbé ismert vagy jó-
formán ismeretlen természeti szép-
sége*. A beérkezett pályaműve-
ket az E. K. E. irodalmi bi-
zottsága behatóan áttanulmányo-
zta és úgy találta, hogy a
feltételt egyik pályázó sem tar-
totta meg, 10 pályamű a legis-
mertebb helyeket írja le már
közölt adatok felhasználásával.
8 pályázó munkálata gyöngé-
kísérlet és az összes közül csak
egy emelkedik ki népszerű el-
beszélő stylusával és előadási
modorának irodalmi színvona-
lával. Az irodalmi bizottság egy-
hangulag kimondta, hogy a
pályadíjat ezúttal nem adja ki,
ellenben az utóbb említett mun-
kát *dicsérettel* tünteti ki és az
Erdély-ben közli. A pályadíjat
újából kítüzi és újából hangsú-
lyozza, hogy Erdély kevésbbé
ismert, vagy teljesen ismeretlen
természeti szépségei irándók le.
A dicsérettel kítüntetett pályamű
jeligés levelét a bizottság fel-
bontván megállapította, hogy a
dicsérettel kítüntetett mű szer-
zője *Csulak Lajos* Segesvárról.

»Magyarország barlangjairól.«

— Irta: *Siegmeth* Károly. —

(Memoires de la Société de Spéléologie.
— Paris. Tome III. Nro 16.)

Az alpinisták felvezetnek a magas-
latokra és tanulmányozzák a havasok

világát, a speleologusok (spelaeum==
barlang) a föld üregeivel és barlang-
jaival ismertetnek meg, föltárván a
földalatti jég- és cseppkőalakzatok látvá-
nyosságait. A természeti csodáink föltá-
rására irányuló törekvések a turistákat
és barlangkutatókat egyaránt érdek-
elhetik, mint a hogy viszont tudós spe-
leologusaink kutatásait mi is rokon-
érzéssel kísérjük.

E téren nálunk *Primics* György dr.
kiváló érdemeket szerzett s ha a halál
oly korán el nem ragadja körünkől,
bizonyára tüzetesebben fog alkotgatott
volna *Siegmeth* Károly is az erdélyi
barlangokkal, mint a hogy a párisi
barlangkutató egyesület fentt jelzett
közleményeiben a napokban megjelent
becses tanulmánya révén meggyő-
ződünk.

Siegmeth Károly, a Keleti Kárpá-
tok osztályelnöke, úgy is mint tapasztalt,
de úgy is mint tudós turista
egyaránt figyelemre méltó tevékeny-
séget fejt ki s írói működésének leg-
újabb megnyilvánulása hazánk bar-
langjaira hívja fel a művelt külföld
figyelmét.

»Notes sur les cavernes de Hon-
grie« címet visel a *Siegmeth* dolgo-
zata, mely rövid bevezetés után írja
le azt a három mészkőhegységet, u. m.
az Alsó-Tátra, Gömör és Bihar hegy-
tömbjeit, hol leghíresebb barlangjaink
(Dobsina, Aggtelek, Oncsásza stb.)
feküsznek és azokat több sikerült il-
lusztrációban mutatja be.

A húsz oldalra terjedő tanulmány
utolsó fejezetében a bélai mészkőha-
vasok és Erdély barlangjait említi fel.

Megjegyzi, hogy az erdélyi várme-
gyékben állítólag 73 kisebb-nagyobb
barlang ismeretes, de szerző csak a
jellemzőbbekre tér ki, felkarolva a
homoród-atmási, a *Büdös*, a 2508 m.
magas Bucecs alatt lévő *Skilla-Ja-
lomtza*, a *Petrozsény* mellett fekvő
Csetátye Boli, a *penericsi*, *godinesdi*
stb. barlangokat.*

A *skerisorai* jégbarlangról egy
megelőző fejezetben emlékezik meg,
az olvasót a bihari hegységen át az

* Utóbbiak leírását fölleljük *Téglás* Gá-
bor »Ujabb barlangok az erdélyi Ercz-
hegység övében« című akadémiái kiad-
ványában. Barlangjainkkal foglalkoztak
még *Fridvalsky* János, *Kovács* János
Orthmayer Tivadar és *Koch* Antal.

1849 m. magas Kukurbéta alatt elterülő Aranyos völgybe vezetve; de azt elfeledi megmondani, hogy ezzel a *történeti Erdély* földrajzi határait átlépte, melyet következetesen Grand-Duché de Transylvanie-nak nevez, — holott ezt a címet csak Mária Terézia óta ismerjük.

A helyneveket illetőleg szerző dicséretesen mindenütt a magyar elnevezést használja és csak első megemlítés alkalmával teszi zárójel közé az egyik-másik német kifejezést.

Jobb szerettük volna, ha a Grosswardein és Kronstadt immár törvényileg megszűnt elnevezésekkel így sem találkozunk volna; ez annyival is inkább fölösleges, mert szerző pl. Barlangliget-et is Höhlenhain helyett francziául Bosquet de la caverne-nek magyarázza.

Különben is, a ki Magyarország új helységnevtárát átlapozza — tekintettel a szentesítet helynévtörvényre — úgy sem fog a hivatalos magyar név-nél mást abban föltalálni.

Igaz, hogy Dobsina külföldön a „Dobschau“ név alatt vált népszerűvé, de ha mi magunk is úgy akarjuk, akkor hozzá fognak szokni külföldön a magyar elnevezéshez is.

Egyébként ezek az észrevételek nem Siegmeth Károlynak szolgálnak, hanem a helynévtörvény életbeléptetését késleltető illetékes tényezőknél.

Siegmeth ezen újabb dolgozatával is nagy szolgálatot tett a magyar turistaságnak; mert a külföld figyelmét legvadregényesebb vidékeink megismerésére hívja fel, sőt egyenesen aposztrofálja külföldi barátainkat, hogy csak jöjjenek a magyar földet megismerni, mert meg lehetnek győződve, hogy vendégszerető fogadtatásban fognak nálunk részesülni, de egyúttal valószínűleg szép fölfedezéseket is tehetnek, ha kutatásaink iránt érdeklődést tanusítva, azok befejezését mintegy részvételükkel előmozdítani óhajtanak. A ki végig olvassa ezt a kis füzetet, vágyat kell annak éreznie magában a lelkesen ecsetelt szép vidékek fölkeresésére, hiszen a tudós speleologus szakszerű sorai közlül lépten-nyomon fölbukkan a hazáját szerető turista, hogy idegenforgalmunk növelése és természeti kincseink népszerűsítése mellett lándzsát törjön.

Za-la.

«Az elfáradás és testgyakorlás.»
— Irta: Tissié Ph. Ford. Csapodi István. —

A K. M. Természettudományi Társulat kiadásában Tissié Ph. francia író tollából Csapodi István fordításában «Az elfáradás és a testgyakorlás» címén kiváló munka jelent meg.

Tissié a bordeauxi egyetem licéumi és kollegiumai testi gyakorlatainak felügyelője, s mint ilyen művét

tán első sorban a paedagogusoknak szánta, de haszonnal forgathatják mindazok, kik valamiféle sportot űznek.

Minden gyakorlás célja testi derékségre szert tenni, e derékség elérésére fokozatosan, arányosan, bizonyos élettani, lélektani szabályok pontos betartásával kell törekedni, nevezetesen: számot kell vetni e három működéssel, a mozgással, a táplálkozással, az elmével.

T. francia létére a svéd és angol tornának adja a babért a francziával szemben, mint a mely csupa függeszkedés, a test felső részének fejlesztése, haszontalan erőpazarlás. A svéd torna a test alsó részének, a melyre az emberi test támaszkodik, tudományos gyakoroltatása, míg az angol torna a szabad levegőn való szabad mozgás gyakorlatán alapszik; csupa gyaloglás, hegymászás, futás, ugrás játék, sport. Nagy testi haszna és jellemfejlesztő ereje van, de gyakran túlságos vetélkedést keltvén, fáraszt, elcsigáz. Az igazi, helyes módszer a psychodinamikai módszer lenne, a svéd és angol módszerek összeegyeztetése. Tekintetbe veszi a gyermek egyéniségét, számot vet az örökléssel, kinek-kinek a fejlettségével, teste alkotásával, különféle élettani és lélektani tulajdonságaival. Ezért osztályozza a testgyakorlatokat a következő fokozat szerint: nevelő játékok (12—13 évig), erőfeszítő játékok (16 évig) sportszerű gyakorlatok, melyekkel a 20 éves ifjak foglalkozzanak s végül a sportok. Nem győzi eléggé hangsúlyozni az ezekkel való visszaélés káros voltát. A tornatanítást reformálni kell: orvosi felügyeletre, képzett, a gyermek testét, lelkét ismerő tornatanítókra van szükség és a gyermek egyéniségének pedig több tért kell engedni. Maguk a növendékek alakuljanak játszó egyesületekké, osszsanak ki jutalmakat, rendezzenek kirándulásokat, nem pedig akrobatái mutatványokat. A hadsereg nem képzett katonákat, hanem megcsiszolt embereket kíván.

Minket, turistákat, könyvének az a része érdekel, mely »elfáradás a testi gyakorlatokban és sportokban« címmel a testi gyakorlatok okozta elfáradásnak — hogy úgy mondjam — lélektanával foglalkozik.

Különösen a kerékpározókat figyeli meg, mert — szerinte — ezek viszik legtöbbször túlságba a testmozgást.

A gyors futtató először is nagy

unottságot érez, majd az emlékezet hiánya szállja meg, aztán érzékei káprázhatnak, személyisége mintha megkettőződne, sugalmazhatósága igen tetemes lesz, egész állapota merő gépiességgé alakul. Mindezekre saját tapasztalatából érdekes példákát hoz fel.

Tehát ha valahol, akkor a kerékpározásnál kell a kellő mérsékletet ajánlani. Célja ne a versenyzés, a díjak, a taps legyenek, hanem a testnek és léleknek megújodása: orvosság s ammellett gyönyörűség.

Századunk politikai és társadalmi mozgalmi fáradt idegüekké tették a mai nemzedéket, mely a testi gyakorlatokban keres orvosságot. Helyesen, mert az orvosság kitűnő, de meg kell szabni a mértékét és úgy kell alkalmazni, hogy fordított arányban legyen minden egyes embernek és minden nemzetnek az idegességével. Mennél nagyobb az izgékonyosság, annál kevésbbé túlhajtott és erőszakolt testmozgás, a melyben kettős oka van a veszedelemnek; erőművi: az erős és tartós izommunka, és lelki: az izomműködés okozta izgékonyosság.

Sokat és érdekeseket lehetne még a könyvről mondani. Ha még felemlítjük, hogy a fordítás Csapodi magyarosságot dicséri és nemcsak tanulságos, de élvezetes, kellemes olvasmány is, azt hisszük, minden sportbarát és gyermeknevelő érdeklődését felébresztették Tissiének a mindennapi tapasztalásból merített és tudással megírt munkája iránt.

R. I.

MENEDÉKHÁZAK ÉS UTAK.

A műszaki bizottság ülése.

Az E.K.E. műszaki bizottsága máj. 27-én gyűlést tartott *Melitskó* Frigyes elnökletével. Jelen voltak *Merza* Lajos kir. tan., *Gabányi* Endre mérnök, *Fodor* János előadó, *Sárdi* Lőrincz, *Kolbenheyer* Bertalan, *Kovács* Géza és *Radnóti* Dezső.

Előadó jelentést tesz a *Pilisén* és *Ponoron* építendő menedékházak ügyéről. E szerint Alsófehérvármegye e két menedékház felépítéséhez hozzáfogott és a nyár folyamán már felavathatók lesznek. E két menedékház, kapcsolatban a már megépített detonátai menedékházzal, módot nyújt arra, hogy az erdélyi érc-hegység geológiai alakulataiban, megkapó látóképekben és váltakozó fordulatokban gazdag északkeleti vidéke a turista forgalomra megnyíljen, a könnyen elérhető végpontok

és közben a bájós és vadregényes részeken elhelyezett leszállók biztosítván a szükséges kényelmet és biztonságot a turisták részére. A bizottság a jelentést örvedetes tudomásul véve, a költségekre a már megszavazott 2668 frt 02 krt, 10 évre felosztva, folyósítani javasolja.

Előadó bemutatja a *gyilkostói* menedékház költségvetését és tervrajzát. A menedékház erdőri lakkal volna kapcsolatos és kivitelezése 3665 frt 16 krba kerülne. A bizottság ekkora összeget nem szavazhat meg a menedékházra, hanem fölkéri a községet, hogy építse föl maga a házat és két szobát bocsásson az E. K. E. rendelkezésére, évi bér mellett.

Marostordavármegye főispánja beküldi a *Fancsal* tetőn építendő menedékház tervrajzát és költségvetését. A tervet *Pécs* Dezső erdőmester, a görgény-szentimrei erdőri szakiskola igazgatója készítette. A bizottság a tervet célszerűnek találta és a berendezéssel együtt 471 frt 74 krba kerülő menedékház fölépítését javaslatba hozza. Egyben kimondja, hogy ez a kitűnő és a turistáknak megfelelő menedékházterv küldessék meg a többi osztályoknak, hogy menedékház-terveiket ennek figyelembe vételével készítsék el.

A *Cserepeskő*-n építendő menedékház, mely erdőri lakkal volna kapcsolatos, 3337 frt 57 krba kerülne. A bizottság fölkéri a vármegyét, nyilatkozzék, mennyivel hajlandó az építést segíteni.

A *tészlai* menedékház ügyében Hosszufalu község kijelenti, hogy a Tészla-tetőn levő házat hajlandó díjmentesen menedékház céljaira átengedni. Örvedetes tudomásul szolgál és az átalakítással a brassó-megyei osztály bizatik meg.

Az *útjelzésekre* vonatkozólag az előadó javasolja, hogy a *Merza* Gyula által kidolgozott munkálat alapján a vármegyékhez és osztályokhoz körirat intéztessek, melyben az útjelzések megkezdésére fölhívanassanak és a szükséges tudnivalók azokkal közöltessenek. A bizottság ezt elfogadja.

Ezzel az ülés véget ért.

*

Körirat az útjelzések tárgyában.

A műszaki bizottság javaslatára a középponti választmány a következő köriratot intézte a vármegyékhez és osztályokhoz:

Egyesületünk műszaki bizottsága, hívatása tudatában folytonos tevékenységgel igyekszik országrészünk csodáit, páriákat ritkító óriásait, kiváló vidékeit feltárni és hozzáférhetővé tenni. Menedékházak épülnek, utak készülnek, elhárulnak a völgy-szorosok akadályai.

Igen nagy azonban a hátramaradás az *útjelzések* terén.

Pedig nálunk, hol hívatásos és minden tekintetben megbízható, kiképzett vezetők csak elvétve találhatók még eddig, kiváló fontosságú az utak jelzése, az a folyton ismétlődő színes sáv lévén igen sok esetben az egyedüli megnyugtatója a turistának az iránt, hogy biztos ösvényen és a cél felé jár.

Egyesületünk műszaki bizottsága sűrű tapasztalatokból is meggyőződött az útjelzések hiányának hátrányairól, és, hogy már az idej, közelgő nyári idényben a mindinkább örvedetes gyarapodó turista társaságok e hiánnyal is megküzdeni legalább a fontosabb helyeken ne legyenek kénytelenek, bizva az érdekeltek hazafias buzgóságába, felkérjük Uraságotat hogy addig is, míg az útjelzések folyamatban levő és az egész országra kiterjedő rendszeres végrehajtása megtörténik, már e rendszer keretébe beilleszthető jelzéseket — legalább is a fontosabb utirányokon — még a nyári idény beállta előtt, de legkésőbb *Julius hó első* felében az alábbi normák pontos követésével megtenni sziveskedjék.

Minden vármegye megállapítja a most jelzendő utakat a kiindulási ponttól a végpontig, minél az az egyedüli irányelv, hogy azok az utak jelölendők meg, melyek érdekes pontra visznek és jelzés vagy gyakorlott vezető nélkül biztosan nem lennének használhatók.

A megállapított utak számához képest felosztandó a vármegye egész területe zónákra, oly nagyságban, hogy egy-egy zóna útjait 2—4, erre önként vállalkozó tag a kitűzött idő alatt 3—4 kirándulás alatt megjelölhesse.

A jelzés csakis az alább következő színekben olajfestékekkel történik. u. m.:

vörös (ciznober miniummal)

zöld (horganyzöld)

sárga (chrom)

kék (ultramarin fehérrelvegyítve.)

Legjobb a vörös festék, a többi színek csak akkor használandók, ha egy kiinduló pontról többfelé ágaznak el jelzendő utak.

A jelzés egy vízszintes sáv legfeljebb 30 cm. hosszúságban és 8 cm. szélességben, alól és felül, hogy kirívóbbá váljék, szegélyezve egy-egy 6 cm. széles fehér szalaggal (Ólom-fehér olajfesték.)

Fehér	6 cm.
vörös (vagy zöld, sárga, kék)	8 cm.
Fehér	6 cm.
30 cm.	

A jelzések mindig jobbkéz felől egymástól legfeljebb 100 m.-nyi távolságban s az adott tárgyon legfeljebb 2 m. magasságban alkalmazandók.

A jelzés kezdeténél és végpontjánál utmutató tábla alkalmazandó, következő alakban:

Erdélyi Kárpát-Egyesület. Kolozs-megyei osztály.	
Vigyázó 1804. m.	
→	vörös
Távolság 6 km.	Gyalog 4 óra.

Legcélszerűbb a deszkára festett tábla, erezzel ellátva, bádog táblákat igen sok helyen elhordják, mely 2 1/2 m. magas oszlopra, legfeljebb 2 m. magasságban alkalmazható.

Egy ily táblának előállítására 80—1 frt 50 kr közt váltakozik a nagyság szerint.

Utmutató tábla állítandó fel fontosabb útkeresztezéseknél is, ha a keresztezett utak mindegyike jelzett út, ez esetben természetesen mind a két utra vonatkozó adat ráfrandó a táblára.

A fentebb körülírt jelzések megejtéséhez nem szükséges egyéb, mint néhány kgr olajfesték a jelző színben és fehérben, az első ember egy késsel vagy kaparóval lekaparja a jelzendő fáról, avagy szikláról (s.a.t.) a mohát, törmelékét, az utána jövő második ember egy megfelelő nagyságú ecsettel meghuzza a vízszintes jelző sávot, a harmadik a két szegélyző fehér sávot.

Tekintve, hogy ezen munkálatokhoz alig számbavehető költség, kevés fáradságot igénylő munka kívántatik, bizunk abban, hogy Uraságot nagybecsű intézkedései alapján a nyár beköszöntével turistáinkat már jelzett utak fogják bérceinken vezérelni.

A táblák beszerzése és egyebekre vonatkozólag mindennemű felvilágosítással és utbaigazítással készséggel szolgálva és kérve, hogy a végrehajtott jelzésekről — az utak, táblák címé-

nek és az alkalmazott színeknek közlésével — minket értesíteni sziveskedjék vagyunk

Kolozsvárt, 1899. május 27.

hazafias tisztelettel

Feilitzsch Arthur br., *Radnóti Dezső*,
társelnök. főtítkár.

Menedékházak tervei. Az E. K. E. műszaki bizottsága legutóbbi gyűlésén több oly menedékház tervezetet tárgyalt, mely semmiképen sem felel meg a turista-menedékház szerényebb követelményeinek. A vidéki osztályok 4—5 ezer frt költséggel valóságos bérházakat, palotákat akarnak olyan helyeken építeni, a hol megfelel a célnak egy 400—500 frtos védő-kunyhó is. A bizottságnak ujabban igen praktikus és csi-nos tervet küldött be a *marostordamegyei* osztály. Ez a *Fancsal* tetőn építendő menedékház terve. Készítette *Pécs Dezső* görgény-szentimrei erdőőri szakiskolai igazgató. A menedékház építése és a felszerelés (föld-munka, kőmives-munka, ács-munka és a szükséges felszerelés) együttesen 471 frt 74 krba kerülne. A tervezetet a többi osztályok részére mintaképpen e füzetünkben a 34. és 35. lapokon azért közöljük, hogy menedékház terveiket jövőre ilyen alakban és költségvetéssel állítsák össze. A *fancsalltetői* menedékház tervét természetesen a bizottság elfogadta és már a nyáron megkezdik az építést.

Bükk-i utjelségek Az E. K. E. műszaki bizottsága *Melitskó* Frigyes bizottsági elnök vezetésével jul. 29 én igen érdekes utjelző kirándulást tett a *Bükk-erdőbe*, egészen az Árpád (Peána)-csúcsig, melyben *K. Fodor* János bizottsági előadón, *Radnóti Dezső* egyesületi főtítkáron, *Kovács Géza* osztályelnökön kívül több buzgó egyesületi tag és a mit legelől kellett volna említenük, *Melitskó* Frigyesné két kis leánykájával és *K. Fodor* Jánosné is részt vettek. A jelzés kék színben — a Kolozsmonostori uradalom részéről rendelkezésre bocsátott erdővédő és erdőőrök segítségével — a Feleki-út 155—156 kilométer jelzője közt kiágazó az uradalmi erdőőrház mellett a Bükk-erdő legregényesebb részén át egészen az Árpád-csúcsig (Peána 834 méter) készült el. Az út kiindulási és elágazási pontjait magyarázó táblákkal a bizottság látja el. A jelzett út körülbelül 8 km-re terjed, s hozzáátéva a Bethlen bástyától a jelzés kezdetéig a Feleki úton megteendő 3½ km-t, 2 óra alatt gyalog kényelmesen járható. Az egyesület ily jelzéssel Kolozsvár erdős kör-

nyékének legszebb részét fokozatosan hozzáférhetővé tenni czélozván, legközelebb a Szt. János kút és annak környéke kerül sorra.

EGYESÜLETI ÉLET.

A központ gyűlései.

— Választmányi gyűlés máj. 11-én —

Máj. 11-én d. e. fél 12 órakor választmányi gyűlést tartott az E. K. E. középpontja *Feilitzsch* Arthur báró országgy. képviselő elnöklete alatt.

Jelen voltak: *Szűdeczky* Lajos dr. alelnök, *Radnóti Dezső* főtítkár, *Merza Gyula* főpénztáros, *Kovács Géza* titkár, *Csávássy Gyula* dr., *Deák Albert* dr., *Fodor János*, *Kántor József*, *Csiky Emánuel*, *Kolbenheyer* Bertalan, *Nedoroszték János*, *Pál István* kanonok, *Weisz József* dr., *Versényi György* vál. tagok.

Elnök a gyűlést megnyitván, jelenti, hogy Királyunk ő Felsege az Erzsébet-lobogóra és Erzsébet-menedékházra vonatkozó elnevezést legkegyelmesebben engedélyezte. Jelenti továbbá, hogy *Augusztia* kir. hercegnő a zászlóanyai tisztséget elfogadta; hogy *Fózsef* Agost kir. herceg 50 frtot adományozott a lobogó alapra és hogy a névnapja alkalmasból hozzá intézett üdvözlő íratra sajátkezű levélben válaszolt. A választmány e jelentéseket hódoló tisztelettel örvendetes tudomásul veszi.

Elnök jelenti, hogy a középpont nevében *Szűdeczky* Lajos dr. alelnök vezetésével küldöttség tisztelettel *Hegedűs Sándor* kereskedelmi miniszternél. Jelenti végül, hogy *Merza* Lajos kir. tanácsosi kitüntetése alkalmasból hozzá intézett üdvözlőre igen melegen válaszolt. A választmány az elnöki jelentést örömmel tudomásul veszi.

A jegyzőkönyv hitelesítése után *Radnóti Dezső* főtítkár az iroda munkásságáról számol be. E szerint az összes határozatok elintéztettek. Az osztályok köréből kiemeli a kolozsmegyeyt, mely már megkezdte nyári működését. Különösen elismerőleg emlékezik meg a kerékpáros osztályról, mely *Kovács Géza* elnök vezetésével tevékeny működést folytat. A jelentést tudomásul vették.

Merza Gyula főpénztáros jelentése szerint az első negyedévi bevétel 7789 frt 39 kr volt. Ebből a kiadásokat leutve, átjött a második ne-

gyedévre 2987 frt 30 kr. Örvendetes tudomásul veszik.

A néprajzi bizottság jelentése következett ezután. Örvendetes tudomásul vették, hogy a bizottság oly tevékenyen buzgólkodik. Hasonlóképpen tudomásul vették a balneológiai szakosztály eredményes működését.

Egész hosszú sorát a menedékház építési javaslatoknak tárgyalták ezután. Menedékházakat épít az egyesület Tészlán, Szohodolón, Pilisen, Ponoron; előkészítés alatt van a commandói, gyilkostói, cserepeskői. A választmány a beterjesztett tervrajzokból arról győződött meg, hogy az osztályok és vármegyék menedékkunyhók helyett nagyobb szabású épületeket terveznek, jóllehet ezek nem felelnek meg a tulajdonképpeni célnak és fölötte drágák. Ilyen értelemben fogják az érdekelteket felvilágosítani.

Főtítkár jelenti, hogy az egyesület a portómentességet ez évre megkapta. Tudomásul szolgál.

A román közmívelődési és irodalmi társaság csereösszeköttetésbe óhajt lépni, remélván, hogy az összeköttetés *tartósabb* és *bensőbb* viszony létesítésére ad alkalmat. A választmány szivesen fogadja az összeköttetést és kiadványainak megküldését elrendeli.

Herman Ottó tanulmányújtára vonatkozólag a választmány az utiterv kidolgozásával az elnökséget bízza meg.

A dévai főreáliskola jutalomkönyveket kér az egyesülettől. A választmány 5 díszkötésű könyvet engedélyez.

A kerékpárosztály engedélyt kér, hogy *turista szállókat* szervezhessen. Az engedélyt megadják.

Az *Erzsébet-lobogóra* beérkezett ajánlatokat és terveket kiadják véleményezés végett a néprajzi osztálynak.

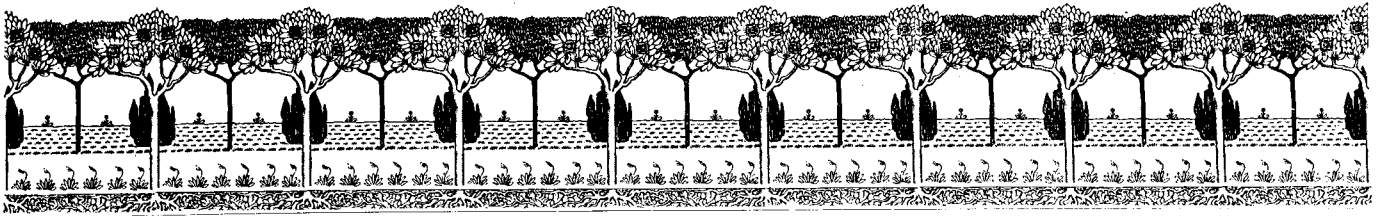
Ezzel az ülés véget ért.

AZ OSZTÁLYOK GYÜLÉSEI.

A kolozsvármegyeyi osztály gyűlése.

Kolozsvármegyeyi osztályunk május 2-án gyűlést tartott *Hangay* Oktáv elnöklete mellett. Jelen voltak: *Ver-*

sényi György osztálytitkár, Molnár József, Fodor János, Deák Farkas, Eisler Máttyás dr., Versényi Gábor Radnóti Dezső főtitkár, Kovács Géza titkár s a középponti választmány képviselőjében Herrmann Antal dr. alelnök.

Az elnök megnyitójában kijelenti, hogy az osztálygyűlésekben való hosszabb szünet nem jelentett munkanélküliséget. Az osztály a nyári évadban remélhetőleg fokozott és sikeres tevékenységet fog kifejteni. A titkár ezután előterjeszti a napirendet.

Az elnökség indítványt tesz, hogy az osztály a kányafői Messzelátó alatti kirándulásoknak stb. alkalmas telket vegye meg s így teljesítse a Messzelátó dolgában a város iránti kötelességét. A választmány elfogadja az indítványt s öt tagu bizottságot küld ki a helyszíni szemle megejtése végett. A bizottság jövő vasárnap fog kiszállani s ez alkalomra tűzetett ki ugyanoda az első tavaszi osztály kirándulás is.

A középpont átirt az osztályelnökséghez, hogy Herman Ottó tanulmányútjának a megye területére eső részére nézve tervezetet terjesszen elő. A Vlegyásza és Andrassy-havas vidéke pástoréletének tanulmányozására teendő 3-4 napi kirándulás tervét az osztályelnök fogja elkészíteni.

Megállapított ezután az osztály nyári kirándulásainak sorozata. A Kányafő után fog következni a sztánai völgy és a nagykapusi völgy stb. Ez utak részletes programját közzé fogják tenni.

A központ az osztályt bizza meg a rekizeti vizesénnél épített menedékház felavatásával. A menedékház az osztály felavatja, s ez alkalomra osztály-kirándulást rendez oda, az E.K.E. középponti kerékpáros vezérosztályával együtt. A Szent János-kút környékének és az Árpád-útnak rendbehozatalára a választmány az elnökséget hatalmazza fel. A főtitkár jelenti, hogy ez ügyben már tett némi sürgős intézkedést.

Élénk megbeszélés tárgya volt a kolozsvármegyei kaluz feldolgozásának munka-megosztása. Elnök jelentést tett az eddigi szórványos eredményekről, melyeket a közigazgatási közegek révén nyert. Többen hangsúlyozták, hogy az egyes tanítókat, a tanítói köröket s a megyei tantestületet kell az ügynek megnyerni s e célra a tanító az, a kistől minden közhasznu, hazafias és

művelődési ügyben a legtöbbet lehet várni. A választmány tagjai ezenkívül gyűjtsék az anyagot a maguk körében és nyerjék meg e célnak személyes ismerőseiket. A községek turisztai dolgait tudakoló kérdőív revidiálandó s kibővítendő (korcsmák s egyéb szálló és étkező helyek, helyi mondák, naphoz kötött nagyobb szabású népünnepek és szokások stb.) Valamely községről mintaleírás volna szerkesztendő és a kérdőívekhez csatolandó.

Herrmann Antal a középpont nevében üdvözli az osztályt és nagybuzgósága érdemes elnökét a nyári évad elején. A vezérosztály arra van hivatva, hogy példát adjon a többi osztályoknak. Nagyobb szabású akcióit és agitációt kell kifejteni, az osztálytagok gyűjtése és az egyesület iránti érdeklődésnek az osztály területében való fölkelése és fokozása érdekében. A középpontnak két újabb intézménye nagyon alkalmas e célra is. A Kárpát muzeum az E.K.E. legérdekesebb alkotása lesz, elhelyezése ez osztály területére esik, s így vonzó ereje is első sorban az osztálynak válhatik előnyére. A kerékpáros vezérosztály megalakulása is nagyot lendít a vármegyei turistaság ügyén, mert első sorban ennek kiránduló helyeit vonja bele a nagyobb forgalomba s teszi látogatottakká. A szülő felkéri az osztályt, hogy eddigi buzgóságával fogadja hathatos pártfogásába e két intézményt, azokak föllendítéséhez járuljon teljes erejével hozzá, de másrészt használja fel azoknak minden előnyét az osztály külön feladatainak előmozdítására is.

A választmány helyesléssel fogadja a fölszólalást s az elnök ily értelmű kijelentése után föloszlik az ülés.

A torda-aranyosvármegyei osztály gyűlése.

Az E. K. E. torda-aranyosmegyei osztály választmánya Tordán gyűlést tartott május 18-án d. u. 2 órakor. Wolff Gyula elnök megnyitójában érdekesen indokolta, hogy miért nem tartott a választmány oly hosszú időn át gyűlést. Szavait ide iktatjuk:

»Hogy a múlt év folyamán egy gyűlést sem tartottunk, ezen mulasztásért a felelősséget, mint elnök szívesen elvállalom; ugyanis nem láttam szükségét annak, hogy kis városunk kebelében fennálló annyi társadalmi intézménynek naponkint

felmerülő gyűléseivel szemben, alapos ok és szükségesség nélkül a t. osztály tagjait — kik nagyobbára a többi egyesületnek is tagjai — minduntalan zaklassam; mert az által — nézetem szerint — nem az érdeklődés fokozásának tettem volna szolgálatot, hanem ellenkezőleg mindennapivá ép unottá tennők intézményünket a fölösleges okvetetlenkedéssel.

Ne higyük azonban, hogy egyáltalában semmit sem mozgunk ügyünk érdekében, az elnökségnek folyton nyílik alkalom úgy a középpont, mint magánosok megkeresésével szemben — a nagy dob felhasználása nélkül is teljesíteni, elintézni haladék nélkül mindazt, a mi egyesületünk ügykörébe tartozik.

Nézetem szerint ezaz egyesület nem arra hivatott, hogy a nagyközönség mulattatására nyári mulatságokat, majálisokat rendezzen, hanem igenis azt tűzte ki céljául, hogy szép hazarészünk s szűkebb körben vármegyénk klasszikus földjét, természeti szépségeit minél szélesebb körben az érdeklődőkkel megismertesse és azok iránt érdeklődést ébresszen, az érdeklődést pedig egy nap alatt kierőszakolni nem lehet, azt nemzedéken keresztül az ifjuság kebelébe kell oltani!«

Ezután jelentést tett a kerékpárososztály megalakításáról s felhívta a tagokat a nemesebben vett turistaság terjesztésére, fejlesztésére.

Elhatározta a választmány, hogy közgyűlést tart a nyár folyamán, mely alkalommal újra alakulhat a tisztikar és választmány.

Elnök előterjesztette, hogy a vármegye több helyén jól járható útkészítettet, de a legnagyobb természeti nevezetességünk, a Tordahasadék útját a víz megrongálván, annak javítása szükségessé vált, melynek végrehajtását a vármegye és E. K. E. együttesen fogja megoldani.

A tordahasadékai menedékház javítása ügyében elnök megkeresett az E. K. E. középpont által a tervezet áttekintésére és vélemény nyilvánítására. E tárgyban szakértők meghallgatása után részletesebb jelentést tett Wolff Gyula dr. elnök, s javaslatait az E. K. E. középpontja el is fogadta. Választmányunk felkéri az E. K. E. középpontját, hogy a vármegye előnyös határozatát elfogadván, lehetőleg még az idén törekedjék a tordahasadékai útjavítást végrehajtani.

**Szolnok-Dobokavármegyei
osztály.**

E vármegyében még nem volt az E.K.E. nek osztálya, csak ügyvivő-sége. Az egyesület felkérésére id. *Bornemísa* Károly br. főispán, alapító tag volt szíves vállalkozni arra, hogy az osztály alakuló gyűlését összehívja és az osztályt megalakítsa. Az ősz folyamán ez az osztály is megalakul.

A marosvásárhelyi osztály.

Az E. K. E. némely vidéki osztálya dolgában a központ megbízásából *Herrmann* Antal tanár, központi alelnök utazgatván, a napokban Marosvásárhelyt puhatolódzott a stagnáló marosmegyei osztály érdekében nem minden siker nélkül. A brassói E. K. E. osztály kebelében szervezendő kerékpáros kör érdekében is érintkezett az illetékesekkel.

EGYESÜLETI MOZGALMAK.

Erzsébet-lobogó.

A magyar hölgyek kegyelete és áldozatkészsége megteremtette az első »*Erzsébet lobogót*«. A választmánynak terve immár a megvalósulás útján van. A begyűlt összegből az E. K. E. gyönyörű egyesületi zászlót készít, mely az ilyenmű zászlók között úgy kiállításra mint jelentőségre nézve a hazában egyetlen lesz. A standait alakú zászló mintáját egy régi Apafi zászló után vette az egyesület. A zászló 145 cm. és 100 cm. széles lesz. A szövet nehéz tiszta fehér selyem kétszeresen véve. A zászló díszítései selyemmel és részint valódi arannyal lesznek művészién himezve. Egyik oldalának közepén dicsőült Erzsébet királynénk arcképe, másik oldalon egyesületünk jelvénye lesz kihimezve. A tervet az egyesület bemutatta fenséges védőjének és a fenséges zászlóanyának, kiknek részéről a kivitel helybenhagyása a következő levélben közöltetett az egyesülettel:

Kis-Tapolcsány, 1899. július hó 14-én.

Hivatkozással f. hó 7. kelt 28. számú b. átíratukra van szerencsém nagybecsű tudomásukra adni, hogy Ő cs. és kir. fenségeik *József Agost* főherczeg Úr és *Augusztá* főherczeg asszony az elkészítendő „Erzsébet” lobogónak a felterjesztett terv szerinti kivitelét *legkegyelmesebben helybenhagyni kegyeskedtek*.

A tervrajz mai napon mint csomag b. címükre adatott fel.

Midőn még a nagytekintetű elnökséget tiszteletteljesen arra kérem, szíveskedjék majd annak idején a zászló felavatásra vonatkozó közelebbi adatokat idejekorán velem tudatni, maradtam

kiváló tiszteletem nyilvánítása mellett.

Szmrecsányi István,
cs. és kir. tábornok

Üdvözlét.

Hollaki Arthur hunyadvármegyei alispánt és osztályunk ügyvivő al elnökét Udvarhelyvármegyébe főispánnak nevezték ki. A beiktatás ünnepe alkalmából az E. K. E. központi választmánya táviratilag üdvözölte az új főispánt, aki az E. K. E. nek Hunyadvármegyében oly sok szolgálatot tett. Az üdvözlésre a főispán a következő levéllel válaszolt: Tisztelt Elnökség! Főispáni kinevezetésem, illetve beiktatásom alkalmából az Erdélyi Kárpát-Egyesület nevében kifejezett szívélyes üdvözlést és megemlékezésért kérem fogadja és tolmácsolja legmelegebb köszönetemet. Sz. Udvarhely 1899. jul. 14. Kiváló tisztetettel *Hollaki Artur*.

Tanulmányút.

Herman Ottó kiváló tudósunk a nyár folyamán Erdély havasi pásztor-életét tanulmányozza. Az uti program összeállítására hírneves tudósunk az E. K. E.-t kérte fel a következő levélben:

Méltóságos Uram!

Abban a hitben élve, hogy Méltóságod az Erdélyi Kárpát-Egyesületnél oly méltón betöltött állását megtartotta és számítva jóindulatára, bátorkodom a következő kéréssel járulni kegyes színe elé.

Az ösfoglalkozásokat kutatva, sorra kerül az erdélyi rész is, és meg kell vallanom, hogy oly módon, a mint ez itt a magyarországi részen sikerül, Erdélyben nem igen tudok boldogulni.

Szükségem volna t. i. egy utitervre, mely alkalmas volna arra, hogy a Székelység és Oláhság hegyi pásztoréletét vehetném szemügyre, tehát a pásztorzkodásnak u. n. havasi részét, különösen azt, a mely tavasztól ősziig szakadatlanul folyik, és műveletekkel — sajtókészítés — kapcsolatos.

Legyen Méltóságod oly kegyes az Erdélyi Kárpát-Egyesületnél közben-

járni, hogy az ne em egy, körülbelül két hétre terjedő alkalmas utitervet javasolna, a melyet f. é. július második felében végrehajthatnék

Igen nagy hálával fogadnám, ha megbízható emberek is jelöltetnének meg, a kit értesíve volnának tervszerinti jövetelméről.

Tekintve a tudományos célt, reménylem, hogy kegyes közbenjárásával célt fogok érni.

Szíves értesítést kér és vár.

Budapest, 1899. április 15-én.

tisztelő híve

Herman Ottó,

a M. O. K. t. főnöke.

Az E.K.E. a legnagyobb készséggel összegyűjtötte osztályai, a vármegyei hatóságok, erdőhivatalok stb. útján a szükséges adatokat és elküldötte azokat *Herman Ottónak*.

Nagy tudósunk az adatok átvételét az alábbi levélben köszönte meg:

Igen tisztelt Főtítkár Úr!

Szóval ki nem evezhető háláérzettel vettem kezeimhez a jelentéseket, melyek utazásomra vonatkoznak s oly fényes tanujelei az Erdélyi Kárpát-Egyesület kitünő szerveztségének és szellemének.

Az anyag, a mit ezek a jelentések és tervezetek felölelnek, oly bőséges, hogy mostani helyzetemben absolute lehetetlen avval tüzetesen foglalkozni és abból egy szervezen folyó útitervet kijelölni. Az idő is már sokkal rövidebb, hogysem a terv elkészüljön s ehhez képest a részletes intézkedések is megtéessenek.

Legjobbnek találom tehát, hogy én már a legközelebbi napokban Nagy-Enyedre *Csató János* barátomhoz megyek, ott vele együtt és nyugodtan valami tervben megállapodom, ezt pedig végre is hajtom.

Ezért kérem, méltóztassék megengedni, hogy a jelentéseket magammal vihessem s azokat csak Nagy-Enyedről küldhessem vissza.

Azt is elhatároztam, hogy a jövő évben a jelentések alapján mégis folytatni fogom a kutatást; most lehetetlen, mert a serajevói ornithologiai gyűlés és a párisi kiállítás nem engedi.

Addig is kérem a Főtítkár urat, fogadja tiszteletem és köszönetem kifejezését.

Budapest, jul. 5.

Herman Ottó,

a M. O. K. főnöke.

A tanulmányútat Herman Ottó már meg is kezdte és mint értesülünk, kiváló eredménnyel.

Turista egyenruha.

Az első turista egyenruha Magyarországon elkészült. Az E. K. E. kerékpáros vezérsztyáyé a dicsőség a kezdeményezésért és kivitelért. Az egyenruha szakit a tirolai és svájci sablonnal és különösen a kabátot egészen magyaros motívumokkal készítettette el. Bemutatjuk itt az új egyenruhát, melyet 18 frtért a kolozsvári Neumann-czég szállít az igazolt E. K. E. tagoknak. Ez öszszegéért sapkát, kabátot, térdnadrágot és kamáslit kapnak a tagok erős hazai szövethől. A mérték vételt a rajz alatt levő betűk megmagyarázzák.

Turista-szállók.

Az E. K. E. most szervezi az egész országrészben a turista-szállókat, hol a turisták olcsón megszállhatnak és étkezhetnek. A turista-szállók megfelelő táblával jelöltetnek meg. Az eddig szervezett szállók jegyzéke a következő:

1. *Bánffy-Hunyad* (Bittner Gyula. »Központi sz.«) Ételeknél 10%. Kocsi használatért 20% kedvezmény.

2. *Buziás*. (Nagy-, Bazár- és Kis szállókban) Fürdőknél (Moorfürdők kivételével) 20%. Étkezésnél 20%.

3. *Lucski fürdő* (Liptó-megye) Igazgatósági vendéglőben mindenben 30% kedvezmény.

4. *Nagy-Szalonta* (Bihar vm.) *Frim* Lipót Nemzeti szállója. Étéláraknál 15% levonás.

5. *Kolozsvár*. (Winkler Jakab Bizini sz.) Szobahasználatnál 25%. Étkezésnél 15% kedv.

6. *Rutka* (Turócz vm.) *Wachsberger* Lipót. Étkezésnél kedvezményes árak.

7. *Barót* (Háromszék m.) Proku-

pek Ferencz. Étkezésnél és előretudatott kocsi használatnál kedv. árak.

8. *Csorbató-Fürdő* (Liptó vm.) Klimó tesvérek Ételeknél és italoknál 20%.

9. *Szeged*. »Tisza szálló.« Marchal tulajdonos Szobahasználatnál 25%.

10. *Lőcse* (Szepes vm.) *Glück* Dávid. (Városi szálló.) Italok és szobák árából 5% kedvezmény.

11. *Balaton fürdő* »Stefánia fhu udvar« (Gyógytér.) Szoba használá-

s italok árából engedmény. Fuvarról gondoskodás.

14. *Csacza*. (Trencsén vm.) *Klappholz* József (Vasut közelében.) Étkezésnél és megszállásnál engedmény.

15. *Csépa* (J. M. K. Szolnokm.) *Aytay* Andor (Erzsébet-u. 125.) Kedvezmény az ételek s italok áránál.

16. *Bozovics* (Krássó-Szörény) *Bastius* István (»Arany Angyal«) Ételek és italok árából 20% kedvezmény.

17. *Mezőberény* (Baranya vm.) *Haas* Ignác. Étkezésnél, szobák használatánál (télen is) legolcsóbb árak.

18. *Budapest* »Orient szálloda« *Foltin* Antal. (Kerepesi-u. 42.) Étkezésnél olcsó árak. 14 napi tarózkodásnál 10% kedv.

19. *Torda*. *Tóth* István (Főtér »Korona«.) Étél, ital és szoba árakból 20% engedmény.

20. *Gyálu*. Placsintár (Alsó vendéglő.) 10% ételneműek és meghálás árából.

21. (Kolozsm.) *Meisner* József (főutcza) Ételeknél 10% kedvezmény.

22. *Tövis* (Alsó-fehérv. vm. (özv. *Lörwe* Sámuelné »Oroszlán sz.«) Italok árából 5% kedvezmény.

23. *Tusnád fürdő*. *Szemerju* István (»Három huszár.«) Étkezésnél 10% kedv., szállásnál olcsó árak.

24. *Maros-Ludas* Toloján Jánosné. (»Központi.«) Szoba, ételek és italok olcsó árért.

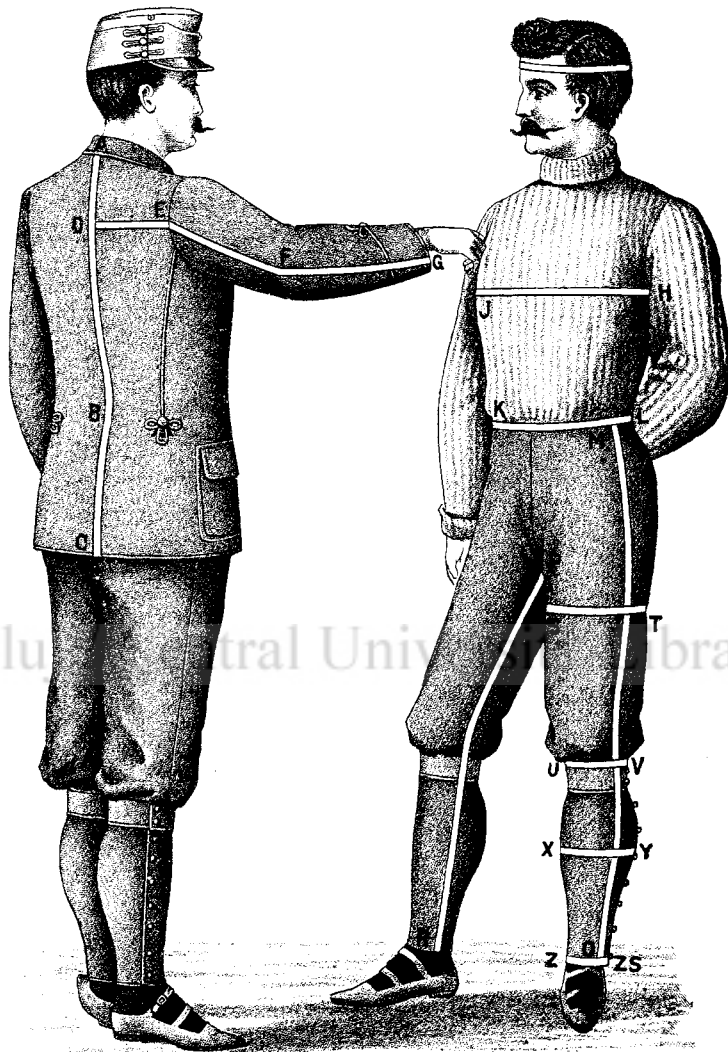
25. *Csik-Szépvis* (Csikm.) *Bartha* Gergely (Gyimesutcza 127.) Olcsó étel és italárak. Díjmentes tekepálya használat.

26. *Magyar-Lápos* (Szolnokdob m.) *Wurscher* János (Nagy vendéglő, főtér.) Olcsó étélárak. Ingyen-

kalauzolás a nevezetesebb helyekre.

27. *Retteg* (Szolnokdob m.) *Tömölő* István (Piacztér.) Olcsó szoba, étel és italár.

28. *Szász-Régen*. *Kapusy* Dániel (Főtér 567.) Kedvező árak a megszállásnál, étkezésnél és italoknál.

Kabátmérték: A—B derékhozsa. A—BC-ig egész h ossza. D—E fél hát szélesség. D—E-n át F-ig könyök. DE—F-n át G-ig egész újj hossza. J—H-ig a mellett körül kerítve mérni K—L-ig a hasat körül kerítve mérni.

Nadrágmérték: M—O oldal hossza. P—R lépés hossza. S—T csomb bőség. U—V térd bőség egész passzentül mérve.

Kamásli mérték: X—Y. vádli bőség. Z—ZS lábikra bőség.

latnál 1. sz. részére 15%; több sz. részére 20% kv.

12. *Besztercze*. *Sáhling* Viktornál. Olcsó árak.

13. *Krivány-Gyetva* (Zólyom vm.) *Lengyel* Armin (Pályaudv.) Ételek

29. *Székelyudvarhely* Valter Vilmos (*Központi sz.* felső piactér.) Szobák használatánál 20⁰/₀, étkezésnél és italoknál 5⁰/₀ kedv.

30. *Marosvásárhely* Latina Henrik (*Központi sz.* Széchenyitér 36.) Szobahasználatnál 20⁰/₀; étkezésnél 10⁰/₀.

31. *Ó-Radna* (Beszterce-Naszódm.) Pfeuffer Ágoston (Ó-Radna, főút.) Étlap-áraknál 10⁰/₀ engedmény.

32. *Brassó* *Orient* szálló Nr. 1. Szobaáraknál 25⁰/₀ (Kivéve július és augusztus hónapokat.)

33. *Baranya-Monostor* (Bar. m.) Bauer Nándor (Főutca.) Olcsó szállás- és étkezési árak.

34. *Vajda-rönyad* Brétán Miklós (Dévai út.) Szoba és étkezési áraknál 10⁰/₀ kedv.

35. *Kecskés*. (Kolozsm.) Balkányi Móránál. Olcsó árak.

36. *Csucsá*. (Kolozsm.) özv. Handlosi Jánosnéál. Olcsó árak.

37. *Aljára*. (Torda-Aranyosm.) Várady Istvánnál. Olcsó árak.

38. *Abos*. Pranger Jánosnál. Olcsó árak

*

Képes levelezőlapok. Az E.K.E. Erdély vadregényes tájairól izléses képeslevelezőlapokat hoz forgalomba. Az első ilyen levelező lap már meg is jelent és a gyönyörű *Szent Annát* ábrázolja. A mennyiben a tagok és a közönség támogatják az egyesületet ebben a vállalkozásában is, folytatólag az összes erdélyi természeti szépségekről ad ki ilyen képes levelező lapokat. A levelező lapok színes kivitelben készültek és az E. K.E. titkári hivatalában kaphatók. (Egy példány ára 5 kr.)

KIRÁNDULÁSOK

Detonátai kirándulás.

Az E. M. K. E. folyóévi közgyűlését Gyula-Fehérvárt tartja meg szept. 17-én. Ez alkalommal az E. K. E. két kirándulást rendez Gyulafehérvártól kiindulólag. E két kirándulás programja a következő:

I. Kirándulás a Detonátára. Szept. 18-án.

1. Indulás Gyulafehérvárról dél előtt 4 óra 37 perczkor. Érkezés Zalatnára 7 óra 28 perczkor. Fogadtatás Zalatna község előljáróságától.

2. Rövid reggeli után fél 9 óra-kor indulás kocsikon Bucsum, Cserbun és Izbitán át Bucsum-Sászáig. Innen gyalog (2 klm.) a Detoná-

táig, délután 3 órakor ebéd az E. K. E. detonátai menedékházában. Este visszatérés a Sászán várakozó kocsikon Abrudbányára és vacsora után itt meghálás.

Szeptember 19-én.

4. Dél előtt 8-ig a város megtekintése és 9 órakor tovább utazás Verespatakra.

5. Verespatakon a zúzó-művek, a a kincstári aranybánya, a Csetátye, és Kirnik megtekintése után 2 órakor ebéd. Estére Zalatnára visszatérés és itt meghálás Szeptember 20-án reggel 5 órakor vasuton visszaindulás Kolozsvárra.

II. Kirándulás Algyógyra. Szeptember 18-án.

Gyulafehérvárról indulás reggel 4 óra 11 perczkor. Érkezés Romoszra 5 óra 9 perczkor. Innen kocsikon Algyógyra.

Reggeli az Emke alapította m. kir. állami Gróf Kun Kocsárd székelyföldműves iskolában. Azután az intézet megtekintése. Kun Kocsárd Gr. sírjának megkoszorúzása. Kirándulás a fürdőbe. Itt ebéd és este visszatérés Kolozsvárra.

A kirándulási költségek személyenként Aadrubánya, Verespatak és a Detonátára 16 frt. A kirándulási költségek Algyógyra 5 frt.

A kik a kirándulásban résztvenni óhajtanak, kérjük a kitüntetett összegnek felét az E.K.E. titkári hivatalához Kolozsvárra beküldeni, mely összegbe az étkezési, kocsi és vasuti költségek be vannak számítva.

Menedékház felavatás.

Az E. K. E. kolozsmegyei osztálya augusztus 6-án avatja fel a rekiczeli vízesésnél épített menedékházat. A kirándulás terve a következő:

1. Indulás Kolozsvárról aug. 6-án reggel 5.23 órakor a gyorsvonattal.

Érkezés Bánffy-Hunyadra reggel 6 ó. 40 p.-kor.

2. Innen kocsikon Rekiczél közséig. Megérkezés ide 1/2 11 ó.-kor. Rövid pihenő után gyalog séta a vízesésig.

3. Déli 12 órakor az új menedékház felavatása. Az ünnep után turista-ebéd.

4. D. u. 4 órakor visszaindulás B.-Hunyadra s innen 9 ó. 37 p.-kor a gyorsvonattal vissza Kolozsvárra. hová 10 ó 37 p.-kor lesz a megérkezés.

A kocsi B.-Hunyadtól Rekiczelig és vissza egy személyre 3 frt. Ételmet mindenki magával hoz. Jelentkezéseket elfogad a titkári hivatal aug. 4-ig.

As E. K. E. a Petöfi-ünnepen.

Az E. K. E. halhatatlan költőnk Petöfi Sándor halálának 50-ik évfordulója alkalmából hazafias és kegyeletes kirándulást rendezett Segesvárra illetve Fehéregyházára. A kibocsátott program a következő:

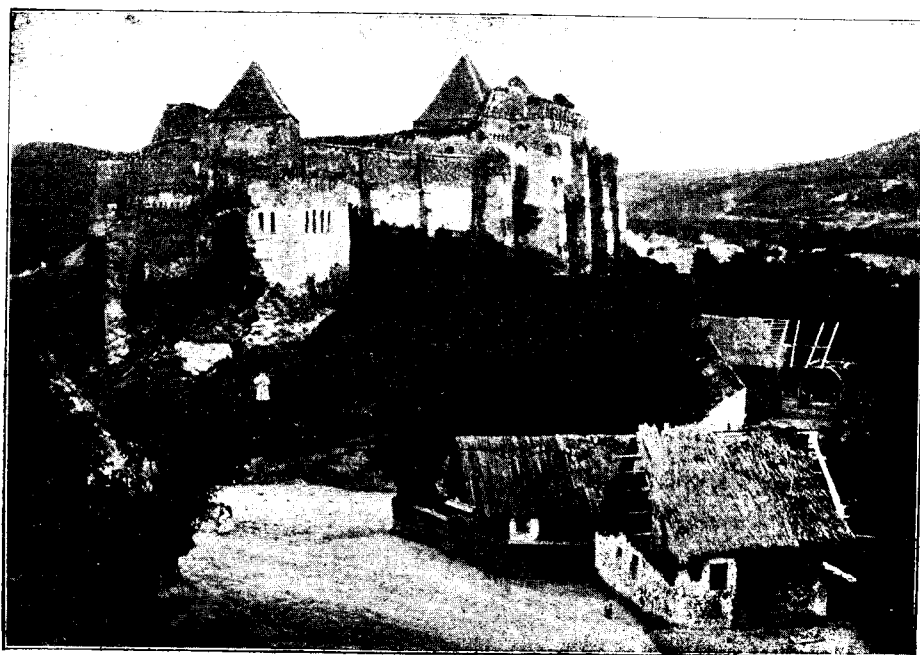
1. Indulás július 29-én este 8 óra 50 perczkor az 506 sz. személyvonattal. Érkezés Segesvárra 4 óra 03 perczkor reggel. A vasuti vendéglőben és a városi vendéglőkben tetszés szerinti reggeli.

2. Dél előtt 8—9 között indulás Segesvárról-Fehéregyházáig különvonattal. Innen gyalog az 1 klmre fekvő emlékoszlopig. (Sátrakban hideg étkek lesznek.)

3. Dél előtt 10 órakor az ünnep lefolyása a hirdetett program szerint.

4. Az ünnep után bevonulás Segesvárra és a városház nagytermében 2 frt 50 kr. személydíj mellett közös étkezés.

5. Délután a várban az ünnep folytatása.

A SZELINDEKI VÁRROM.

6. Visszaindulás jul. 30-án este 11 óra 33 perczkor. Kolozsvárra érkezés jul. 31-én reggel.

A pécsiek Erdélyben. A pécsi Mecsek-egyesület nagyobb szabású kirándulást tervezett Erdélybe. Az Aldunára mentek előbb és Karán sebesről kerékpáron s kocsin bejöttek Hátszegre. Az E. K. E. gondoskodott, hogy újkoban mindenhol szívesen fogadják. Hátszegen *Muzsnay* Béla polgármester. Petrozsényban *Buda* Károly főszolgabíró, Vajda-Hunyadon *Sztroini* Román főmérnök, Nagy-Szebenben *Szöcs* Miklós elnök stb. fogadták és kalauzolták a vendégeket. A kirándulást, melyet jul. 9-én kezdték meg, félbe kellett Tuszánod szakítani, mert az eső folyton hullott. Ez idő alatt is mindenhol esőben utaztak, Tuszánról Kolozsvárra jöttek. hol *Kovács* Géza a kerékpáros-osztály elnöke kalauzolta a városban. A testvéregyesület kirándulóit annak buzgó és lelkes titvezette.

Diakturistaság

Lányok tanulmányúton.

A kolozsvári állami tanfőiskolákban tanuló növendékei máj. 17—20-án tanulásos kirándulást tettek az Erdélyi Kárpát-Egyesület vezetésevel Hunyadvármegyébe. A kirándulást csak az utolsó napokban határozták el, mégis a legszebben sikerült. Az E. K. E. az előleges intézkedéseket távirat és telefon útján tette meg és az E. K. E. -osztályok mindenhol azonnal gondoskodtak szállásról és megfelelő kalauzolásról.

Az indulás máj. 17-én a reggeli gyorsvonattal történt. A kereskedelemügyi miniszter ugyanis az egyesület távirati megkeresésére külön harmadosztályú kocsit bocsátott a kirándulók rendelkezésére, melyet a gyorsvonathoz is hozzacsatoltak.

A növendékeket *Heinrich* Józsa igazgató, *Mangesius* Mariska és *Udvarhelyi* Ilona tanítónők, *Versényi* Gábor nejevel és *Pataki* Vilmos tanárok kísérték. A növendékek közül résztvettek: *Biró* Róza, *Csoboth* Gizella, *Egey* Bóza, *Eisenlohr* Edit, *Grätz* Emma, *Kakasi* Irma, *Kozma* Róza, *Krupetz* Mánya, *Lupán* Emma, *Márkus* Erzsi, *Molitorisz* Erzsébet, *Nagy* Terka, *Nagy* Erzsi, *Réthy* Rózsa, *Theil* Stefania, *Vincze* Vilma, *Westfall* Ida, *Weisz* Elza, *Wagner* Julia és *Varinyi* Ilona.

Gyulafehérvár volt az első hely, a hol megállottak. A vasútnál *Rosku* főkapitány várta a kirándulókat. A várba felmenve, itt *Körödi* Endre dr. tanár igen behatóan és érdekesen magyarázta a növendékeknek a történelmi emlékeket és régészeti leleteket.

A három órai vonattal aztán Dévára utaztak. Itt *Téglás* Gáborné, *Borostyány* Béláné, *Boga* Károlyiskola-igazgatók fogadták a kirándulókat. A megfelelő elszállásolás után *Téglás*

Gábor főigazgatógazdag uzsonnával vendégelte meg őket.

Rövid pihenés után fölmentek a várba és csak késő este jöttek onnan vissza. *Téglás* Gábor volt a szíves kalauzok. 10 órakor tovább utaztak Vajda-Hunyadra. Itt *Sztroini* Román főmérnök várta a vendégeket.

A vacsora folyamán *Sztroini* Román osztályelnök üdvözölte a kirándulókat, kijelentvén, hogy sok turistát irányított az E. K. E. Vajda-Hunyadra, de a legkedvesebbeket most hozta ide. A felköszöntőre a növendékek közül *Nagy* Terka felelt igen bájosan és kedvesen, megköszönvén a szíves vendéglátást.

Másnap hajnalban tovább mentek és Piskire érkezve, itt megkoszorúzták a piski-i emléket.

Most ismét vonatra szálltak, hogy országrészünk egyik legszebb s legfenségebb vidékére, Petrozsénybe utazzanak. Petrozsényban az E. K. E. petrozsényi osztálya fogadta a kirándulókat *Buda* Károly főszolgabíró elnökkel az élén. Nyomban a megérkezés után megtekintették a bányákat, a szénosztó osztályt, a gépeket stb. *Henrich* Viktor mérnök és *Nagy* Miklós igazgató kalauzolták a társaságot a legelőzékenyebben.

Ebéd után kocsira ült a társaság és kirándult a híres szépségű Szurdok szorosba és átmenvén a határhídon, az oláh vámtiszt szíves engedélyével jó darabig Oláhországba is ki kocsikáztak. Hatalmas sziklák, vízesések, hegyalakzatok és a természetnek mindenféle csodái gyönyörködtették ez uton a társaságot.

De estére járván az idő, visszatértek és hamarosan meguzsonnázza és elbúcsúzva a petrozsényiektől, vonatra ültek és pünkösdi reggelre már itthon volt az egész társaság jókedvben, három szép napnak kedves emlékeivel és azzal az elhatározással, hogy az E. K. E. legközelebbi ilyen kirándulásában ismét résztvesznek.

Végül megjegyezzük, hogy a vasúti állomásfőnökök a legudvariasabb előzékenységgel fogadták a kirándulókat és általában mindenhol jóleső barátságos szívesléssel és vendégszeretettel találkoztak.

A kirándulást az E. K. E. főtitkára személyesen vezette és rendezte.

Erről a kirándulásról az egyik növendéknek igen eleven és csinos leírását közöljük, folyóiratunk 28—30 lapjain, mely részletesen ismerteti a látottakat.

Képeinkhez.

Az alvincz-nagyszében - vöröstoronyi vasutvonal, mely csak nem rég készült el teljesen, s melynek oláhországi folytatása szintén közeledik már a bevégzéshez, érdekes és változatos tájakon viszi át utasait. Egyelőre bemutatunk a vasúti vonal köz-

vetlen és távolabbi környékéről 4 képet.

A nagy-apoldi völgy áthidalás és a pálya magyar részének végszakasza, a vöröstoronyi szorosban, magának a vasúti vonalnak végtérdekes részletét szemlélteti. A kis-disznódi tájrészlet ellenben az érintett és átszelt vidékről mutat két jellemző részletet. A nagy-apoldi völgy-áthidalás azon kigyózdó kanyarulatok egyikében van, melyet a vasúti vonal Nagy-Apoldtól kezdődőleg Szelistyéig leír, hogy az Olt-Maros közti vízvázalástól lehető kedvező emelkedési viszonyok mellett is elég alacsonyán elérhesse, a mit Szelistye állomás mellett 540 meter tengersizn feletti magasságban, vagyis Szerdahelytől 242 m. magasságban el is ér, míg az országút az apoldi nyergét csakis 652 m. magasságban hágja meg, az apoldi völgy ellenkező oldalán kanyarodva fel.

A vöröstoronyi szorosban a pályatest az Olt balpartján, miként az képkönn is látható, részint a sziklafalból kivágot padkán, részint az Olt medrébe beépített kötöttésen halad csendesen lejtéssel és a magyar határt a képen látható őrház mellett hagyja el. Alig, hogy oláh földre ér, egy alagút üregében neki fordul az Oltnak és 7 nyílású vashiddal azon áthaladva, az Olt jobb oldalán lejt a régi havasalföldi síkság felé.

A képkönn látható házcsoport a magyar veszteglő intézet épületei.

A szelindeki várom N.-Szeben környékének egyik legérdekesebb történelmi emléke s a most leírt képekkel tulajdonképen összefüggésbe nem hozható, mert a nagyszében-medgyesi országúton fekszik.

A rom még őrizet alatt áll s részben — szász szokás szerint — rakatárul használtatik.

Maga a vár az 550 m. magas várhegy tetején téglafalakkal épült s legszébb részlete a közepébe beépített templomnak maradványa.

Történelme Zápolya korai ismeretes s legutolszor a vizaknai csata előtt játszott szerepet 1849. január havában, midőn Bem József itt foglalt erős hadállást.

Negyedik képkönn N.-Szeben legbájosabb tájrészletéből van véve. A határhegyláncz havasai a Zood-patak völgyén innen, bájos s regényes középhegységgyé enyhülnek, melynek legérdekesebb törzse az 1289 m. magas Bálványoshegy.

Ezen hegy lábánál, folyik Nagy- és Kis-Disznód, mely utóbbi határáról mutatja képkönn egyikét azon sok természeti csodának, melylyel hazánk erdélyi része a természet remekévé vált.

